

2	اهمیت و شرایط نماز
4	وقت نماز
8	قبله
10	مکان نمازگزار
14	احکام مسجد
20	احکام سایر مکانهای دینی
21	لباس نمازگزار
24	پوشیدن طلا و نقره و به کار بردن آن
26	اذان و اقامه
28	قرائت و احکام آن
32	ذکر نماز
34	سجده و احکام آن
36	مبطلات نماز
38	سلام
39	شکایات نماز
41	نماز قضا
44	نماز قضای پدر و مادر
47	نماز جماعت
53	امام جماعتی که قرائت وی صحیح نیست
54	امامت شخص ناقص العضو
55	شرکت زنان در نماز جماعت
56	اقتدا به اهل سنت
58	نماز جمعه
63	نماز عید فطر و عید قربان
64	نماز مسافر
65	سفر معصیت
66	نماز استیجاری
67	نماز آیات
69	نوافل
70	مسائل متفرقه نماز

اهمیت و شرایط نماز

سبک شمردن نماز

س1. کسی که عمدتاً نماز را ترک کند یا سبک بشمارد، چه حکمی دارد؟

ج. نمازهای روزانه ای که در پنج نوبت خوانده می شود، از واجبات بسیار مهم شریعت اسلامی بوده و بلکه ستون دین است و ترک یا سبک شمردن آن شرعاً حرام و موجب استحقاق عقاب است.

فاقد الطهورین

س2. آیا بر کسی که آب و چیزی که تیمم بر آن صحیح است، در اختیار ندارد (فاقد الطهورین)، نماز واجب است؟

ج. بنا بر احتیاط، نماز را در وقت بخواند و بعد از وقت با وضو یا تیمم قضا نماید.

موارد عدول در نماز واجب

س3. به نظر شریف جناب عالی، موارد عدول در نماز واجب کدام است؟

ج.

عدول در موارد زیر واجب است:

۱. از نماز عصر به نماز ظهر، در صورتی که در بین نماز عصر متوجه شود که نماز ظهر را نخوانده است.

۲. از نماز عشا به نماز مغرب اگر در بین نماز عشا متوجه شود که نماز مغرب را نخوانده است و از محل عدول هم تجاوز نکرده باشد.

۳

اگر دو نماز قضایی که در ادای آن هاترتیب معتبر است، بر عهده او باشد و بر اثر فراموشی قبل از ادای نماز اول به خواندن نماز دوم مشغول شود.

و عدول در موارد زیر مستحب است

از .

نماز ادا به نماز قضای واجب، در صورتی که بر اثر آن وقت فضیلت ادا فوت نشود. ۲. از نماز واجب به مستحب برای درک ثواب نماز جماعت

از .

نماز واجب به نافله در ظهر روز جمعه برای کسی که قرائت سوره جمعه را فراموش کرده و به جای آن سوره دیگری را خوانده و به نصف رسیده و یا از آن گذشته است. البته در این مورد اگرچه عدول برای درک ثواب قرائت سوره جمعه موافق احتیاط استحبابی است لکن می تواند آن سوره را رها کند و سوره جمعه را بخواند.

قصد قربت در جمع بین نماز ظهر و نماز جمعه

س4. نمازگزار می خواهد در روز جمعه بین نماز جمعه و ظهر جمع نماید، آیا باید برای هر یک بدون قصد وجوب، فقط قصد قربت کند، یا این که برای یکی از آن دو هم قصد قربت نماید و هم قصد وجوب و برای دیگری فقط قصد قربت نماید و یا این که باید برای هر دو هم قصد وجوب کند و هم قصد قربت؟

ج. در هر یک از آن دو قصد قربت کافی است و قصد وجوب در هیچ کدام واجب نیست.

خونریزی از دهان یا بینی در کل وقت نماز

س5. اگر خونریزی از دهان یا بینی از اول وقت نماز تا نزدیک آخر آن ادامه داشته باشد، نماز چه حکمی دارد؟

ج. اگر تطهیر بدن ممکن نباشد و بترسد وقت نماز فوت شود، نماز را در همان حالت بخواند.

آرامش بدن هنگام خواندن ذکرهای مستحبی نماز

س6. آیا هنگام خواندن ذکرهای مستحبی نماز، آرامش کامل بدن واجب است یا خیر؟

ج. فرقی بین ذکر واجب و مستحب در وجوب استقرار و آرامش بدن نیست. بلی، گفتن ذکر به قصد ذکر مطلق در حال حرکت اشکال ندارد.

خروج بی اختیار بول از مریض در هنگام نماز

س7. برای بعضی از افراد در بیمارستان لوله هایی به نام سوند برای خروج بول قرار می دهند که در این صورت بول بدون اختیار از مریض در حالت خواب یا بیداری و یا در بین نماز خارج می شود، امیدواریم به این سؤال پاسخ فرمایید: آیا این فرد باید دوباره نماز را در وقت دیگری بخواند یا نمازی که در آن حالت خوانده، کافی است؟

ج. اگر در آن حالت نماز را طبق وظیفه شرعی و فعلی خود خوانده، صحیح است و اعاده و قضای آن واجب نیست.

وقت نماز

دلیل شیعه در مورد وقت نماز

س8. دلیل مذهب شیعه در مورد وقت نمازهای روزانه چیست؟ همان گونه که می دانید اهل سنت، با داخل شدن وقت نماز عشا، نماز مغرب را قضا می دانند و همچنین در مورد نماز ظهر و عصر هم به همین ترتیب است. لذا معتقدند که وقتی وقت نماز عشا داخل شد و امام جماعت برای خواندن آن بپاخواست، مأوموم نمی تواند همراه او، نماز مغرب را بخواند و نماز مغرب و عشا را در یک زمان به جا آورد.

ج. دلیل شیعه، اطلاق آیات قرآنی و سنت شریف است، به اضافه روایاتی که به خصوص دلالت بر جواز جمع دارند. نزد اهل سنت هم روایاتی وجود دارد که دلالت بر جواز جمع بین دو نماز در وقت یکی از آن دو می کند.

وقت نماز عصر

س9. با توجه به این که آخر وقت نماز عصر، مغرب است و آخر وقت نماز ظهر نزدیک مغرب است به مقداری که برای خواندن نماز عصر به آن نیاز است، می خواهم سؤال کنم که منظور از مغرب چیست؟ آیا مراد زمان غروب خورشید است یا زمانی که اذان مغرب طبق افق هر مکانی گفته می شود؟

ج. وقت نماز عصر تا غروب آفتاب است.

فاصله زمانی بین غروب خورشید و اذان مغرب

س10. فاصله زمانی بین غروب خورشید و اذان مغرب چند دقیقه است؟

ج. ظاهر این است که با اختلاف فصل های سال تفاوت می کند.

تأخیر عمدی نماز مغرب و عشا

س11. من تا دیر وقت سر کارم هستم، به طوری که ساعت یازده شب به منزل بر می گردم و در هنگام کارهم به خاطر کثرت مراجعه کنندگان وقت خواندن نماز مغرب و عشا را ندارم. آیا خواندن نماز مغرب و عشا بعد از ساعت یازده شب صحیح است؟

ج. اگر از نصف شب به تأخیر نیفتد، اشکال ندارد، ولی تلاش کنید که از ساعت یازده شب به تأخیر نیفتد بلکه تا می توانید نماز را در اول وقت آن بخوانید.

یک رکعت نماز در وقت

س12. چه مقدار از نماز اگر در وقت ادا واقع شود، نیت ادا صحیح است؟ در صورت شک در این که این مقدار، داخل وقت واقع شده یا خیر، وظیفه چیست؟

ج. وقوع یک رکعت نماز در داخل وقت برای این که نماز، ادا محسوب شود، کافی است و در صورت شک در این که وقت لااقل به مقدار یک رکعت باقی است یا خیر، نماز را به قصد مافی الذمه بخوانید.

میزان اعتماد به جدول اوقات شرعی

س13. سفارتخانه ها و کنسولگری های جمهوری اسلامی ایران در خارج، جدول های زمانی برای تعیین اوقات شرعی پایتخت ها و شهرهای بزرگ تهیه می کنند. سؤال این است که تا چه مقدار می توان به این جدولها اعتماد کرد؟

ج. معیار در احراز دخول وقت، حصول اطمینان برای مکلف است، و اگر برای او اطمینان به مطابقت این

جدولها با واقع حاصل نشود، باید احتیاط نموده و صبر کند تا یقین به داخل شدن وقت شرعی نماید.

فجر صادق و کاذب

س14. نظر شما درباره فجر صادق و کاذب چیست؟ و نمازگزار در این مورد چه تکلیفی دارد؟

ج. معیار شرعی در مورد وقت نماز و روزه، فجر صادق است و احراز آن موکول به تشخیص مکلف است.

تأخیر نماز جماعت

س15. مسئولین یکی از دبیرستان های تمام وقت، نماز جماعت ظهر و عصر را ساعت دو بعد از ظهر، کمی قبل از شروع درسهای شیف عصر اقامه می کنند. علت تأخیر، این است که درسهای شیف صبح، چهل و پنج دقیقه قبل از ظهر شرعی تعطیل می شود و نگهداشتن دانش آموزان تا ظهر شرعی مشکل است. با توجه به اهمیت اقامه نماز در اول وقت، نظر شریف خود را در این باره بیان فرمایید.

ج. تأخیر نماز جماعت برای این که نمازگزاران در نماز حاضر شوند، با این فرض که در اول وقت در مدرسه نیستند، اشکال ندارد.

اقامه ی نماز بعد از دخول وقت

س16. آیا باید نماز ظهر بعد از اذان ظهر و نماز عصر بعد از دخول وقت آن خوانده شود؟ و همچنین آیا نماز مغرب و عشا هم باید هر کدام در وقت خود خوانده شوند؟

ج. بعد از داخل شدن وقت دو نماز، مکلف در خواندن هر دو نماز پشت سر هم به صورت جمع و یا خواندن هر یک در وقت فضیلت خود مخیر است.

تأثیر شب های مهتابی و غیر مهتابی در طلوع فجر

س17. با توجه به این که امروزه با فراوانی ساعت، یقین به طلوع فجر ممکن است، آیا باید در شب های مهتابی برای خواندن نماز صبح به مدت پانزده تا بیست دقیقه صبر کرد؟

ج. فرقی بین شب های مهتابی و غیر مهتابی در طلوع فجر، وقت فریضه صبح و وجوب امساک برای روزه گرفتن نیست، هرچند احتیاط در این زمینه خوب است.

اختلاف اوقات شرعی

س18. آیا مقدار اختلاف اوقات شرعی میان استان ها که بر اثر اختلاف افق های آن ها به وجود می آید، در اوقات سه گانه نمازهای یومی به یک اندازه است؟ مثلاً بین دو استان در وقت ظهر بیست و پنج دقیقه تفاوت است، آیا در بقیه وقت های نماز هم این اختلاف وجود دارد و به همین مقدار است؟ یا این که مقدار آن در وقت نماز صبح و مغرب و عشا تفاوت می کند؟

ج. مجرد یکی بودن مقدار تفاوت بین دو منطقه در طلوع فجر یا زوال آفتاب یا غروب خورشید، مستلزم اتحاد در سایر اوقات نیست، بلکه غالباً مقدار اختلاف بین شهرها در اوقات سه گانه با هم تفاوت دارد.

شرکت در نماز جماعت اهل سنت

س19. اهل سنت نماز مغرب را قبل از مغرب شرعی می خوانند، آیا جایز است در ایام حج و غیر آن به آن ها اقتدا کرده و به همان نماز اکتفا کنیم؟

ج. معلوم نیست که نماز آن ها قبل از داخل شدن وقت باشد و شرکت در نماز جماعت آن ها و اقتدا به آنان اشکال ندارد و مجزی است، ولی درک وقت نماز ضروری است، مگر این که خود وقت هم از موارد تقیه

باشد.

روزه ی طولانی در برخی کشورها

20. خورشید در دانمارک و نروژ در تابستان ساعت چهار صبح طلوع نموده و ساعت ۲۳ غروب می کند، و با رعایت ذهاب حمره مشرقیه و بین الطلوعین، باید حدود ۲۲ ساعت روزه گرفته شود، تکلیف من درباره نماز و روزه چیست؟

ج. مکلف باید در مورد اوقات نمازهای یومیه و روزه همان افق محل سکونت خود را رعایت کند، ولی اگر روزه گرفتن بر اثر طولانی بودن روز، غیر مقدور یا حرجی باشد، ادای آن ساقط و قضای آن واجب است.

ملاک طلوع خورشید

21. رسیدن نور خورشید به زمین تقریباً هفت دقیقه طول می کشد. آیا ملاک پایان وقت نماز صبح، طلوع خورشید است یا رسیدن نور آن به زمین؟

ج. ملاک طلوع خورشید، دیدن آن در افق مکان نمازگزار است.

اطمینان به دخول وقت نماز

22. رسانه های گروهی اوقات شرعی هر روز را یک روز قبل از آن اعلام می کنند، آیا اعتماد بر آن و بنا گذاشتن بر دخول وقت نماز بعد از پخش اذان از رادیو و تلویزیون جایز است؟

ج. اگر برای مکلف اطمینان به دخول وقت از طریق مذکور حاصل شود، می تواند بر آن اعتماد کند.

شروع نماز با شروع اذان

23. آیا وقت نماز به مجرد شروع اذان آغاز می شود؟ یا این که باید صبر نمود تا اذان تمام شود و سپس شروع به خواندن نماز کرد؟ آیا روزه دار جایز است به مجرد شروع اذان افطار نماید یا این که باید صبر کند تا اذان تمام شود؟

ج. اگر اطمینان حاصل شود که اذان از هنگام داخل شدن وقت شروع شده، صبر کردن تا پایان اذان لازم نیست.

مقدم داشتن نماز دوم بر نماز اول

24. آیا نماز کسی که نماز دوم را بر اولی مقدم داشته، مثلاً نماز عشا را جلوتر از مغرب خوانده، صحیح است؟

ج. اگر بر اثر اشتباه یا غفلت نماز دوم را مقدم داشته و بعد از تمام شدن نماز متوجه شده، نماز او صحیح است. ولی اگر عمدی بوده، باطل است.

زمان امساک برای روزه و اقامه ی نماز صبح

25. با عرض سلام و تحیت، در آستانه ماه شریف و مبارک رمضان و با توجه به توسعه شهرها و عدم امکان تشخیص دقیق لحظه طلوع فجر، خواهشمند است نظر شریف خود را در مورد زمان امساک برای روزه و اقامه نماز صبح اعلام فرمایید.

ج. مقتضی است که مؤمنین محترم - ایدهم الله تعالی - جهت رعایت احتیاط در مورد امساک روزه و وقت نماز صبح، همزمان با شروع اذان صبح از رسانه ها برای روزه امساک نمایند و حدود پنج الی شش دقیقه بعد از اذان، شروع به ادای فریضه صبح نمایند.

وقت نماز عصر و محاسبه ی نیمه شب شرعی

س26. وقت نماز عصر تا اذان مغرب است یا تا هنگام غروب آفتاب؟ نیمه شب شرعی برای نماز عشا و بیتوته در منی چه وقت است؟

ج. آخر وقت نماز عصر تا غروب آفتاب است، و برای محاسبه نیمه شب، شب را از اول غروب تا طلوع فجر حساب کنند.

تقدّم نماز عصر بر نماز ظهر

س27. اگر کسی در بین نماز عصر متوجه شود که نماز ظهر را نخوانده است، چه تکلیفی دارد؟

ج. اگر به خیال این که نماز ظهر را خوانده است به نیت نماز عصر مشغول نماز شود و در بین نماز بفهمد که قبلاً نماز ظهر را نخوانده است، در صورتی که در وقت مشترک نماز ظهر و عصر است، باید بلافاصله نیت خود را به نماز ظهر برگرداند و نماز را تمام کند و پس از آن، نماز عصر را به جا آورد، و اگر این اتفاق در وقت مخصوص به نماز ظهر^(۱) افتاده باشد، احتیاط واجب آن است که نیت را به نماز ظهر برگرداند و نماز را تمام کند ولی بعداً هر دو نماز (ظهر و عصر) را به ترتیب به جا آورد، و همین تکلیف در مورد نماز مغرب و عشا نیز هست

۱- و

قت مخصوص نماز ظهر از اول ظهر است تا وقتی که از ظهر به اندازه خواندن نماز ظهر بگذرد که برای غیر مسافر چهار رکعت و برای مسافر دو رکعت است.

قبله

تعیین جهت قبله

س28. خواهشمندیم به سؤالات زیر پاسخ فرمایید:

1. به استناد بعضی از کتاب های فقهی، گفته شده که معمولاً در روزهای هفتم خرداد و بیست و پنجم تیر⁽¹⁾ آفتاب به طور عمودی بر کعبه می تابد. آیا در این هنگام، تشخیص جهت قبله با نصب شاخص در زمانی که صدای اذان مکه بلند می شود، امکان دارد؟ اگر جهت قبله در محراب مساجد با جهت سایه شاخص اختلاف داشت، کدام یک صحیح تر است؟
2. آیا اعتماد بر قبله نما صحیح است؟

ج. اعتماد بر شاخص یا قبله نما در صورتی که موجب اطمینان برای مکلف شود، صحیح است و باید طبق آن عمل گردد، و در غیر این صورت می توان بر اساس محراب مساجد و قبور مسلمین جهت قبله را تشخیص داد.

جنگ، مانع تعیین جهت قبله

س29. اگر شدت درگیری و جنگ، مانع تعیین جهت قبله شود، آیا نماز خواندن به هر طرف صحیح است؟

ج. اگر گمانش به هیچ طرف نمی رود و وقت هم باشد بنا بر احتیاط، باید به چهار طرف نماز خوانده شود. ولی اگر وقت نباشد، به مقدار وسعت وقت به هر طرف که احتمال می دهد قبله است، نماز بخواند.

ملاک روبه قبله بودن

س30. اگر نقطه مقابل کعبه مکرّمه در طرف دیگر زمین مشخص شود به طوری که اگر خط مستقیمی از وسط زمین کعبه عبور کند و زمین را شکافته و از مرکز آن بگذرد، از سمت دیگر این نقطه بیرون آید، در این جا چگونه می توان رو به قبله ایستاد؟

ج. ملاک روبه قبله بودن این است که انسان از سطح کره زمین به طرف بیت عتیق باشد، یعنی از طرف سطح زمین رو به طرف کعبه که روی زمین در مکه مکرّمه ساخته شده است، بایستد. بنا بر این اگر انسان در یک نقطه ای از کره زمین باشد که اگر خطوط مستقیمی از چهار جهت آن مکان بر سطح کره زمین به طرف مکه مکرّمه ترسیم شود، از نظر مسافت با هم مساوی باشند، مخیر است برای قبله به هر طرف که خواست بایستد و نماز بخواند. ولی اگر مسافت خطوط در بعضی از جهت ها کمتر و کوتاه تر باشد به مقداری که با آن، صدق عرفی رو به قبله بودن اختلاف پیدا کند، بر انسان واجب است جهت کوتاه تر را انتخاب کند.

جهل به جهت قبله

س31. اگر انسان در وضعیتی باشد که اصلاً جهت قبله را نداند و گمانش نیز به هیچ طرف نرود، وظیفه اش نسبت به نماز چیست، یعنی به کدام جهت نماز بخواند؟

ج. در مفروض سؤال بنا بر احتیاط باید به چهار طرف نماز بخواند و اگر برای چهار نماز وقت ندارد، به هر اندازه که وقت دارد، نماز بخواند.

تشخیص قبله در قطب شمال و جنوب

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

س32. تشخیص قبله در قطب شمال و جنوب چگونه است و نماز چگونه خوانده می شود؟

ج. ملاک تعیین جهت قبله در قطب شمالی و جنوبی، تعیین کوتاه ترین خط از مکان نمازگزار از روی سطح زمین به طرف کعبه است، و پس از تعیین آن خط، باید به همان طرف نماز خواند.

1. یعنی در روز بیست و هشتم ماه پنجم و روز شانزدهم ماه هفتم از سال میلادی.

مکان نمازگزار

نماز خواندن در مکان غضبی

س33. آیا نشستن و نماز خواندن یا عبور کردن از مکان هایی که دولت ظالم آن ها را غضب می کند، جایز است؟

ج. در صورت علم به غضب، احکام و آثار مغضوب مترتب است.

نماز خواندن در زمین وقفی تصرف شده

س34. نماز خواندن در زمینی که قبلاً وقف بوده و دولت آن را تصرف نموده و در آن مدرسه ساخته است، چه حکمی دارد؟

ج. اگر احتمال قابل توجهی داده شود که تصرف مذکور مجوز شرعی داشته است، نماز خواندن در آن مکان اشکال ندارد.

نماز خواندن در مدارس مشکوک الغصب

س35. من نماز جماعت را در تعدادی از مدارس اقامه می کنم. زمین بعضی از این مدارس از صاحبان آن بدون رضایت آن ها گرفته شده است. نماز من و دانش آموزان در این مدارس چه حکمی دارد؟

ج. اگر احتمال قابل توجهی داده شود که مسئول ذی ربط به استناد مجوز قانونی و شرعی اقدام به احداث مدارس در آن اراضی نموده، نماز خواندن در آن اشکال ندارد.

نماز خواندن بر سجاده و با لباس غیر مخمس

س36. اگر شخصی مدتی بر سجاده یا با لباسی که خمس به آن تعلق گرفته است، نماز بخواند، نمازهای او چه حکمی دارد؟

ج. نمازهایی که تا به حال در آن خوانده، صحیح است.

محل ایستادن مرد و زن در نماز جماعت

س37. آیا این گفته که باید مردان هنگام نماز جلوتر از زنان بایستند، صحیح است؟

ج. بنا بر احتیاط واجب لازم است بین زن و مرد در حال نماز، حداقل یک وجب فاصله باشد و در این صورت اگر زن و مرد محاذی یکدیگر بایستند یا زن جلوتر از مرد بایستد نماز هر دو صحیح است.

نصب تصویر در مسجد

س38. نصب تصویر امام خمینی (ره) و شهدای انقلاب اسلامی در مساجد، با توجه به این که خود حضرت امام (ره) عدم تمایل خود را نسبت به نصب عکسشان در مساجد ابراز کرده و راجع به کراهت آن هم مطالبی وجود دارد، چه حکمی دارد؟

ج. اشکال ندارد لکن اگر در شبستان باشد بهتر است هنگام نماز، به طریقی روی آن پوشانده شود.

عبادت در خانه ی سازمانی با حکم تخلیه

س39. شخصی در یک خانه دولتی زندگی می کند که مدت سکونت وی در آن به پایان رسیده و حکم تخلیه نیز به او ابلاغ شده است. نماز و روزه های وی بعد از انقضای موعد مقرر تخلیه، چه حکمی دارد؟

ج. اگر از طرف مسئولین مربوطه مجاز به استفاده از آن خانه بعد از مهلت مقرر نباشد، تصرفات او در آن، حکم غصب را دارد.

نماز خواندن بر سجاده و مهر منقش

س40. آیا نماز خواندن بر سجاده ای که شکلهایی روی آن رسم شده و یا بر مهری که دارای نقش است، کراهت دارد؟

ج. فی نفسه اشکال ندارد، ولی اگر به گونه ای باشد که بهانه به دست کسانی دهد که تهمت به شیعه می زنند، تولید آن و نماز خواندن بر آن جایز نیست. و همچنین اگر موجب تفرق حواس و از بین رفتن حضور قلب در نماز شود، کراهت دارد.

نجاست مکان نمازگزار

س41. اگر مکان نمازگزار پاک نباشد ولی محل سجده پاک باشد، آیا نماز صحیح است؟

ج. اگر نجاست مکان نمازگزار به لباس یا بدن وی سرایت نکند و محل سجده هم پاک باشد، نماز در آن مکان اشکال ندارد.

اقامه ی نماز در اداره ی مشکوک الوقف

س42. ساختمان کنونی اداره ای که در آن کار می کنم، در گذشته قبرستان بود که چهل سال قبل متروکه شده و سی سال است که این ساختمان در آن ایجاد شده است. در حال حاضر ساختمان همه زمین های اطراف اداره تمام گردیده و اثری از قبرستان باقی نمانده است. با توجه به مطالب مذکور امیدواریم پاسخ فرمایید که آیا اقامه نماز در این اداره توسط کارمندان آن از نظر شرعی صحیح است یا خیر؟

ج. نماز خواندن و تصرفات دیگر در این اداره اشکال ندارد، مگر این که از طریق شرعی ثابت شود زمینی که ساختمان مذکور در آن ایجاد شده، وقف برای دفن اموات بوده و به طریق غیر شرعی، تصرف گردیده و در آن ساختمان سازی شده است.

اقامه ی نماز در پارک مشکوک المالك

س43. جوانان مؤمن تصمیم گرفته اند که به منظور امر به معروف، هفته ای یک یا دو روز نماز را در پارک ها اقامه کنند، ولی بعضی اشکال می کنند که مالکیت زمین های پارک ها مشخص نیست. نماز خواندن در آن ها چه حکمی دارد؟

ج. نماز خواندن در پارک های فعلی و غیر آن اشکال ندارد و به صرف احتمال غصب توجهی نمی شود.

اقامه ی نماز در مدرسه ی نزاعی

س44. زمین یکی از دبیرستان های این شهر ملک یکی از افراد است. این زمین طبق نقشه شهر باید به پارک تبدیل می شد، ولی به علت نیاز شدید و با موافقت مسئولین مربوطه، مقرر شد که تبدیل به مدرسه شود. از آن جایی که صاحب آن زمین راضی به تملک آن توسط دولت نیست و عدم رضایت خود را نسبت به اقامه نماز و مانند آن در زمین مذکور اعلام نموده است. امیدواریم نظر شریف خود را راجع به نماز خواندن در این مکان اعلام فرمایید.

ج. اگر گرفتن زمین از مالک شرعی آن طبق قانونی که توسط مجلس شورای اسلامی وضع و به تأیید شورای نگهبان رسیده است، انجام گرفته باشد، نماز خواندن و تصرفات دیگر در آن مکان اشکال ندارد.

تخریب دیوار دو مسجد نزدیک به هم

س45. در شهر ما دو مسجد مجاور هم وجود دارد که دیوار بین آن دو آن ها را از هم جدا می کند. مدتی پیش تعدادی از مؤمنین برای این که دو مسجد به هم

وصل شوند، اقدام به خراب کردن قسمت زیادی از دیوار فاصل بین آن دو نمودند، و همین امر باعث شبهه برای بعضی در مورد اقامه نماز در آن دو مسجد شد و هنوز هم این شک برای آنان وجود دارد. امیدواریم راه حل این مشکل را بیان فرمایید.

ج. از میان برداشتن دیواری که بین دو مسجد فاصله انداخته، باعث اشکال در اقامه نماز در دو مسجد نیست.

نماز خواندن در رستورانهای بین راهی

س46. در جاده ها رستورانهایی وجود دارد که در کنار آن ها مکان هایی برای خواندن نماز قرار دارد، اگر کسی در آن رستوران غذا نخورد، آیا جایز است در آن مکان ها نماز بخواند یا این که ابتدا باید اجازه بگیرد؟

ج. اگر احتمال دهد نماز خانه ملک صاحب رستوران است و استفاده از آن مخصوص کسانی است که در آن رستوران غذا می خورند، باید اجازه بگیرد.

نماز خواندن در زمین غصبی

س47. آیا نماز کسی که در زمین غصبی روی سجاده یا چوب و مانند آن نماز خوانده، صحیح است یا باطل؟

ج. نماز در زمین غصبی باطل است، هرچند روی جا نماز و تخت باشد.

نماز خواندن در ادارات مصادره ای

س48. در بعضی از شرکت ها و مؤسسه هایی که امروزه در اختیار دولت قرار دارد بعضی اعضای شرکت و کارمندان از شرکت در نماز جماعتی که در آن جا اقامه می شود خودداری می کنند، به این دلیل که آن مکان ها توسط دادگاه شرع از صاحبان آن ها مصادره شده است. خواهشمندیم نظر مبارک را در این باره بیان فرمایید.

ج. اگر احتمال می دهند که قاضی صادر کننده ی حکم مصادره، با صلاحیت قانونی و بر اساس موازین شرعی و قانونی، اقدام به صدور حکم کرده است، عمل او شرعاً محکوم به صحت است، و بنا بر این تصرف در آن مکان جایز است؛ و حکم غصب بر آن منطبق نیست.

اقامه ی نماز جماعت در حسینیه ی مجاور مسجد

س49. اگر مسجدی مجاور حسینیه ای باشد، آیا اقامه نماز جماعت در حسینیه صحیح است و آیا ثواب آن در هر دو برابر است؟

ج. شکی نیست که فضیلت نماز در مسجد بیشتر از فضیلت نماز در غیر مسجد است، ولی خواندن نماز جماعت در حسینیه یا در هر مکان دیگری فی نفسه اشکال شرعی ندارد.

نماز خواندن در محل پخش موسیقی حرام

س50. آیا نماز خواندن در مکانی که موسیقی حرام پخش می شود، صحیح است یا خیر؟

ج. اگر نماز خواندن در آن محل مستلزم گوش دادن به موسیقی حرام باشد، توقف در آن جا جایز نیست، ولی نماز محکوم به صحت است، و با فرض این که موسیقی باعث عدم توجه و تمرکز حواس می شود، نماز خواندن در آن مکان مکروه است.

نماز خواندن در قایق مأموریتی

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

س51. نماز کسانی که با قایق به مأموریت فرستاده می شوند و وقت نماز آن ها می رسد، به طوری که اگر در همان زمان نماز بخوانند، بعد از آن نمی توانند نماز خود را داخل وقت بخوانند، چه حکمی دارد؟

ج. در فرض مزبور واجب است که نماز را در وقت آن به هر صورتی که ممکن است، ولو در داخل همان قایق، بخوانند.

احکام مسجد

اقامه ی نماز در مسجد جامع شهر و ترک مسجد محل

س52. با توجه به این که مستحب است انسان نماز را در مسجد محله خود بخواند، آیا خالی کردن مسجد محل و رفتن به مسجد جامع شهر برای خواندن نماز جماعت، اشکال دارد یا خیر؟

ج. اگر ترک مسجد محله برای خواندن نماز جماعت در مسجد دیگر به خصوص مسجد جامع شهر باشد، اشکال ندارد.

عدم اختصاص مسجد به قوم و قبیله

س53. نماز خواندن در مسجدی که سازندگان آن ادعا می کنند که آن را برای خود و قبیله خود ساخته اند، چه حکمی دارد؟

ج. مسجد پس از آن که به عنوان مسجد ساخته شد، اختصاص به قوم و گروه و قبیله و اشخاص خاصی ندارد، و همه ی مسلمانان می توانند از آن استفاده نمایند.

زن و نماز در مسجد

س54. آیا زن ها بهتر است نماز را در مسجد بخوانند یا در خانه؟

ج. فضیلت خواندن نماز در مسجد مختص مردان نیست.

نشستن حائض بر روی دیوار حائل بین مسجدالحرام و مسعی

س55. در حال حاضر بین مسجدالحرام و محل سعی بین صفا و مروه دیوار کوتاهی وجود دارد که ارتفاع آن نیم متر و عرض آن یک متر است. این دیوار بین مسجد و مسعی مشترک است. آیا زن ها در ایام عادت که حق داخل شدن به مسجد الحرام را ندارند، می توانند روی این دیوار بنشینند؟

ج. اشکال ندارد، مگر این که یقین حاصل شود که آن دیوار جزء مسجد است.

ورزش در مسجد

س56. آیا انجام تمرین های ورزشی در مسجد محل یا خوابیدن در آن جایز است؟ این کارها در مسجدهای دیگر چه حکمی دارد؟

ج. مسجد جای ورزش و تمرین ورزشی نیست و از کارهایی که با شأن و منزلت مسجد منافات دارد، باید پرهیز شود، و خوابیدن در مسجد هم مکروه است.

استفاده از شبستان مسجد برای بسیج

س57. آیا استفاده از شبستان مسجد برای رشد فکری، فرهنگی و نظامی (با آموزش های نظامی) جوانان جایز است؟ آیا با توجه به کمبود مکان های اختصاصی می توان این کارها را در ایوان مسجد انجام داد؟

ج. این امور تابع کیفیت وقف صحن مسجد و ایوان آن است، و باید از امام جماعت و هیأت امنای مسجد در این باره نظر خواهی شود. البته حضور جوانان در مساجد و برپایی درس های دینی زیر نظر امام جماعت و هیأت امنای آن کار خوب و مطلوبی است.

اطعام عروسی در مسجد

س58. در بعضی از مناطق به خصوص روستاها مجلس عروسی را در مساجد برگزار می کنند؛ به این صورت که مجلس رقص و آواز در خانه بر پا می شود، ولی نهار یا شام را در مسجد تناول می کنند. آیا این کار شرعاً جایز است یا خیر؟

ج. غذا دادن به دعوت شدگان در مسجد فی نفسه اشکال ندارد.

عمل بر طبق توافق

س59. شرکت های تعاونی مردمی اقدام به ساختن مناطق مسکونی می کنند، ابتدا توافق می نمایند که برای آن محله ها مکان های عمومی مانند مسجد ساخته شود، اکنون که آن واحدها به سهام داران شرکت تعاونی تحویل داده شده است، آیا بعضی از آنان می توانند هنگام تحویل گرفتن واحد مسکونی از توافق خود عدول کرده و بگویند ما راضی به ساختن مسجد نیستیم؟

ج. اگر شرکت با توافق همه اعضا اقدام به ساخت مسجد نموده و مسجد هم ساخته شده و وقف گردیده است، عدول بعضی از اعضا از موافقت اولیه خود اثری ندارد. ولی اگر بعضی از آنان قبل از تحقق وقف شرعی مسجد از موافقت خود عدول کنند، ساخت مسجد با اموال آنان در زمین متعلق به همه اعضا بدون رضایت آنان جایز نیست، مگر این که در ضمن عقد لازم بر همه آن ها شرط شده باشد که بخشی از زمین شرکت برای ساخت مسجد تخصیص یابد و اعضا این شرط را پذیرفته باشند، در این صورت حق عدول ندارند و عدول آن ها هم تأثیری ندارد.

اجرای سرود و امثال آن در مسجد

س60. برای مقابله با تهاجم فرهنگ غیر اسلامی، حدود سی دانش آموز را از گروه ابتدایی و متوسطه به شکل گروه سرود در مسجد جمع کرده ایم که این افراد درس هایی از قرآن کریم، احکام و اخلاق اسلامی را به مقتضای سن و سطح فکری شان فرا می گیرند. اقدام به این کار چه حکمی دارد؟ استفاده از آلت موسیقی ارگ توسط گروه چه حکمی دارد؟ انجام تمرین به وسیله آن در مسجد با رعایت موازین شرعی و مقررات مربوطه و متعارف رادیو و تلویزیون و وزارت ارشاد جمهوری اسلامی ایران دارای چه حکمی است؟

ج. تعلیم قرآن و احکام و آموزش اخلاق اسلامی و تمرین سرودهای مذهبی و انقلابی در مسجد اشکال ندارد، ولی در هر حال مراعات شأن، قداست و جایگاه مسجد واجب است و مزاحمت نمازگزاران جایز نیست.

نمایش فیلم در مسجد

س61. آیا نمایش فیلم های سینمایی که توسط وزارت ارشاد اسلامی ایران توزیع می شود، در مسجد برای شرکت کنندگان در جلسات قرآنی، اشکال شرعی دارد یا خیر؟

ج. تبدیل مسجد به مکانی برای نمایش فیلم های سینمایی جایز نیست، ولی نمایش فیلم های مذهبی و انقلابی دارای محتوای مفید و آموزنده به مناسبت خاصی و بر حسب نیاز و تحت نظارت امام جماعت مسجد اشکال ندارد.

پخش موسیقی در مسجد

س62. آیا پخش موسیقی شاد از مسجد به مناسبت جشن میلاد ائمه معصومین (علیهم السلام) شرعاً اشکال دارد؟

ج. واضح است که مسجد جایگاه شرعی خاصی دارد، لذا اگر پخش موسیقی در آن منافی با حرمت مسجد

باشد، حرام است، حتی اگر موسیقی غیر لاهی باشد.

پخش برنامه از بلندگوی مسجد

س63. استفاده از بلندگوهای مساجد که صدا را در خارج از مسجد پخش می کنند، تا چه وقت جایز است؟ پخش سرودهای انقلابی یا قرآن کریم قبل از اذان چه حکمی دارد؟

ج. پخش قرائت قرآن کریم برای چند دقیقه قبل از اذان در وقت هایی که باعث اذیت و آزار همسایگان و اهل محل نشود، اشکال ندارد.

مسجد جامع

س64. مسجد جامع چه تعریفی دارد؟

ج. مسجد جامع مسجدی است که در شهر برای اجتماع همه اهل شهر بنا شده است، بدون این که اختصاص به گروه و قشر خاصی داشته باشد.

تعمیر و تصرف بخشی از مسجد

س65. قسمت سرپوشیده ای از یک مسجد حدود سی سال است که متروکه و تبدیل به خرابه شده و نماز در آن اقامه نمی شود و بخشی از آن به عنوان انبار مورد استفاده قرار می گیرد. نیروهای بسیجی که حدود پانزده سال است در این قسمت سقف دار مستقر هستند، تعمیراتی را در آن انجام داده اند، زیرا وضعیت بسیار نامناسبی داشت و سقف آن هم در معرض ریزش بود. چون برادران بسیجی آگاهی از احکام شرعی مسجد نداشتند و افراد مطلع هم آن ها را آگاه نکردند، اقدام به ساختن چند اتاق در این قسمت نمودند که بر اثر آن مبالغ زیادی خرج شد و در حال حاضر کارهای ساختمانی رو به پایان است. امیدواریم حکم شرعی موارد زیر را بیان فرمایید:

1. بر فرض این که متصدیان این کار و گروه ناظر بر آن جاهل به مسأله باشند، آیا در برابر مخارجی که از بیت المال صرف کرده اند ضامن هستند و آیا مرتکب گناه شده اند؟

2. با توجه به این که مخارج مزبور از بیت المال بوده، آیا اجازه می دهید تا زمانی که مسجد به این قسمت احتیاج ندارد و نماز در آن اقامه نمی شود، از آن اتاق ها با رعایت کامل احکام شرعی مسجد، برای فعالیت های آموزشی مانند آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و سایر امور مسجد استفاده شود؟ و آیا اقدام به تخریب اتاق ها واجب است؟

ج. واجب است که قسمت سرپوشیده مسجد با خراب کردن اتاق هایی که در آن ساخته شده است، به حالت قبل برگردد، و اگر مخارج احداث اتاق ها ناشی از تعدی و تفریط و عمد و تقصیر نباشد، معلوم نیست که کسی ضامن آن باشد، و استفاده از قسمت سرپوشیده مسجد برای تشکیل جلسات آموزش قرآن کریم و احکام شرعی و معارف اسلامی و سایر مراسم دینی و مذهبی اگر مزاحمت برای نمازگزاران ایجاد نکند و تحت نظارت امام جماعت مسجد باشد اشکال ندارد، و باید امام جماعت و نیروهای بسیجی و سایر مسئولین مسجد با هم همکاری کنند تا حضور نیروهای بسیجی در مسجد استمرار پیدا کند و خللی در انجام وظائف عبادی مانند نماز و غیر آن هم پیش نیاید.

تخریب مسجد در طرح توسعه ی راه

س66. در طرح توسعه یکی از خیابان ها، چند مسجد در مسیر طرح قرار می گیرد، که باید بعضی از آن ها به طور کلی خراب شوند؛ و در بقیه قسمتی از آن ها تخریب گردد، تا حرکت وسائط نقلیه به راحتی صورت گیرد. خواهشمند است نظر شریف را بیان فرمایید.

ج. خراب کردن تمام مسجد یا قسمتی از آن جایز نیست، مگر در صورت وجود مصلحتی که اهمیت ندادن و بی توجهی به آن ممکن نباشد.

استفاده ی شخصی از آب مساجد

س67. آیا استفاده شخصی و اندک از آب مساجد که مخصوص وضو گرفتن است، جایز است؟ مثل این که مغازه داران از آن برای نوشیدن، درست کردن چای و یا برای ماشین استفاده کنند، با توجه به این که آن مسجد واقف خاصی ندارد که از این اعمال جلوگیری نماید.

ج. اگر وقف آب برای خصوص وضو گرفتن نمازگزاران معلوم نباشد و عرف رایج در محله مسجد، این باشد که همسایه ها و عبور کنندگان هم از آب آن استفاده می کنند، اشکال ندارد، هرچند احتیاط در این مورد، مطلوب است.

س68. مسجدی در مجاورت قبرستانی، وجود دارد، و هنگامی که بعضی از مؤمنین به زیارت اهل قبور می آیند، از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرهای ارحام خود استفاده می کنند؛ و ما نمی دانیم که این آب عمومی است، یا وقف خاص مسجد، و بر فرض هم که وقف خاص مسجد نباشد، معلوم نیست که مخصوص وضو گرفتن و دستشویی رفتن است یا خیر، آیا استفاده ی مذکور از آن آب، جایز است؟

ج. اگر استفاده از آب مسجد برای پاشیدن روی قبرهایی که خارج از آن قرار دارد، امر رایجی است و کسی به آن اعتراض نمی کند و دلیلی هم بر وقف آن آب برای خصوص وضو و تطهیر نیست، استفاده از آن برای امر مذکور اشکال ندارد.

تعمیر مسجد

س69. اگر مسجد نیاز به تعمیر داشته باشد، آیا اجازه گرفتن از حاکم شرع یا وکیل او واجب است؟

ج. اگر تعمیر، داوطلبانه و تبرّعی (از مال شخصی افراد خیر) باشد، نیازی به اجازه حاکم شرع نیست.

وصیت جهت دفن میت در مسجد

س70. آیا جایز است وصیت کنم که مرا بعد از مردن در مسجد محله که تلاش فراوانی برای آن کرده ام، دفن نمایند. زیرا دوست دارم در داخل یا صحن آن دفن شوم؟

ج. اگر هنگام اجرای صیغه وقف، دفن میت استثنا نشده باشد، دفن در مسجد جایز نیست، و وصیت شما در این مورد اعتباری ندارد.

تغییر اسم مسجد

س71. مسجدی حدود بیست سال پیش ساخته شده و به نام مبارک صاحب الزمان (عج) زینت یافته است، ولی معلوم نیست که این اسم در صیغه وقف مسجد ذکر شده باشد. تغییر اسم مسجد از صاحب الزمان (عج) به مسجد جامع چه حکمی دارد؟

ج. مجرد تغییر اسم مسجد مانعی ندارد.

استفاده از امکانات مسجد

س72. در مساجدی که از محل نذورات خاص مسجد و تبرّعات مؤمنین به برق و سیستم تهویه مجهز شده اند، هنگامی که شخصی از اهالی محل فوت می کند، برای او مجلس فاتحه در مسجد برگزار می شود که در آن از برق و سیستم تهویه مسجد استفاده می گردد و برگزار کنندگان مراسم آن هزینه ها را نمی پردازند. آیا این کار شرعاً جایز است؟

ج. جواز استفاده از امکانات مسجد در اقامه مجالس فواتح برای اموات و امثال آن منوط به کیفیت وقف و نذر آن امکانات برای مسجد است.

تغییر بخشی از مسجد

س73. در روستایی مسجد نوسازی وجود دارد که در مکان مسجد قبلی بنا شده است. در گوشه ای از این مسجد که زمین آن جزء مسجد قبلی است، بر اثر جهل به مسأله، اتاقی برای تهیه چای و مانند آن و کتابخانه ای در نیم طبقه قسمتی از شبستان مسجد در داخل شبستان مسجد ساخته شده است. خواهشمندیم نظر خود را در این باره و مسأله تکمیل و کیفیت استفاده از نصف دور داخلی مسجد، بیان فرمایید.

ج. ساختن اتاق مخصوص چای در محل مسجد قبلی صحیح نیست و واجب است آن مکان به حالت مسجد بودن خود برگردد. نیم طبقه داخل شبستان مسجد هم در حکم مسجد است و همه احکام و آثار شرعی آن را دارد، ولی نصب قفسه های کتاب و حضور در آن جا، برای مطالعه اگر مزاحمتی برای نمازگزاران ایجاد نکند، اشکال ندارد.

تخریب مسجد

س74. رأی جناب عالی در مورد مسأله ذیل چیست؟
در یکی از روستاها مسجدی وجود دارد که رو به خرابی است، ولی دلیلی برای خراب کردن آن وجود ندارد، زیرا مانع استمرار جاده نیست. آیا تخریب آن به طور کامل جایز است؟ همچنین این مسجد دارای مقداری اثاثیه و اموال است، این ها باید به چه کسی داده شوند؟

ج. تخریب و ویران کردن مسجد جایز نیست و به طور کلی خراب کردن مسجد آن را از مسجد بودن خارج نمی کند. اثاث و لوازم مسجد اگر مورد استفاده در آن مسجد نباشد، بردن آن به مساجد دیگر برای استفاده از آن ها اشکال ندارد.

ساخت موزه در گوشه ی صحن مسجد

س75. آیا شرعاً ساخت موزه در گوشه ای از صحن مسجد بدون دخل و تصرف در ساختمان آن جایز است، مثل کتابخانه که امروزه جزیی از مسجد را تشکیل می دهد؟

ج. ایجاد موزه یا کتابخانه در گوشه صحن مسجد اگر مخالف کیفیت وقف تالار و شبستان و صحن مسجد باشد و یا موجب تغییر ساختمان مسجد گردد، جایز نیست. بهتر این است که مکانی در کنار مسجد برای این منظور تهیه شود.

تخریب موقوفات، جهت توسعه ی شهری

س76. مکانی وقفی وجود دارد که در آن مسجد، مدرسه ی علوم دینی و کتابخانه عمومی بنا شده است که همگی آن ها الان فعال هستند. این مکان در حال حاضر جزء نقشه ی مکان هایی است که از طرف شهرداری باید خراب شوند. چگونه باید با شهرداری برای تخریب آن و گرفتن امکانات همکاری کرد، تا بتوان آن را تبدیل به ساختمان بهتری نمود؟

ج. اگر شهرداری اقدام به تخریب آن و دادن عوض نماید، و آن را تحویل دهد، اشکال ندارد، ولی اصل خراب کردن مسجد و مدرسه ی وقفی، فی نفسه جایز نیست، مگر در صورتی که مصلحتی مهم غیر قابل چشم پوشی اقتضا کند.

کندن درخت از صحن مسجد برای توسعه ی مسجد

س77. برای توسعه ی مسجد، نیاز به کندن چند درخت از صحن آن است، آیا این عمل با توجه به بزرگ بودن صحن مسجد و وجود درختان زیاد در آن جا، جایز است؟

ج. اگر عمل مذکور تغییر و تبدیل وقف شمرده نشود، اشکال ندارد.

س78. زمینی که جزء قسمت سرپوشیده ی مسجد بوده و بر اثر واقع شدن مسجد در مسیر طرح عمرانی شهرداری، در خیابان افتاده و قسمتی از آن به علت

اضرار تخریب شده، چه حکمی دارد؟

ج. اگر احتمال برگشت آن به حالت اولیه ضعیف باشد، ترتب آثار شرعی مسجد بر آن معلوم نیست.

س79. مسجدی بوده که خراب شده، و آثار مسجدی از آن محو گردیده یا به جای آن بنای دیگری ساخته شده و امیدی هم به دوباره سازی آن وجود ندارد، مثل آن که آن آبادی ویران شده و تغییر مکان پیدا کرده، آیا نجس کردن آن مکان حرام است و تطهیر آن واجب است؟

ج. در فرض سؤال معلوم نیست نجس کردن آن حرام باشد، گر چه احتیاط آن است که نجس نکنند.

اجاره دادن زیرزمین مسجد

س80. مدتی است که در یکی از مساجد، نماز جماعت اقامه می کنم و اطلاعی از کیفیت وقف مسجد ندارم. با توجه به این که مسجد از جهت هزینه با مشکلاتی روبرو است، آیا اجاره دادن زیرزمین مسجد برای کاری که مناسب با شأن مسجد باشد، جایز است؟

ج. اگر زیر زمین عنوان مسجد را ندارد و جزء تأسیساتی نیست که مسجد به آن نیاز داشته باشد و وقف آن هم وقف انتفاع نباشد، اشکال ندارد.

س81. هیأت امنای مسجدی که املاکی برای اداره امور خود ندارد، تصمیم گرفته اند زیرزمینی را در قسمت سقف دار مسجد برای ساختن کارگاه و تأسیسات عمومی برای خدمت به مسجد ایجاد نمایند، آیا این کار جایز است؟

ج. حفر زمین مسجد برای تأسیس کارگاه و مانند آن جایز نیست.

ورود کفار به مساجد

س82. آیا به طور مطلق جایز است که کفار، داخل مساجد مسلمانان شوند، هرچند برای مشاهده آثار تاریخی باشد؟

ج. ورود آنان به مسجد الحرام شرعاً ممنوع است؛ و در سایر مساجد هم اگر هتک و بی حرمتی مسجد شمرده شود، جایز نیست، بلکه در سایر مساجد هم مطلقاً وارد نشوند.

نماز خواندن در مسجدی که کفار ساخته اند

س83. آیا نماز خواندن در مسجدی که توسط کفار ساخته شده، جایز است؟

ج. اشکال ندارد.

کمک مالی کفار به ساختمان مساجد

س84. اگر کافری داوطلبانه مالی را برای کمک به ساختمان مسجد بدهد و یا کمک دیگری نماید، آیا قبول آن جایز است؟

ج. اشکال ندارد.

بقاء اضطراری محتلم در مسجد

س85. اگر کسی شب به مسجد بیاید و در آن بخوابد و محتلم شود و پس از بیداری خروج از مسجد برایش ممکن نباشد، چه تکلیفی دارد؟

ج. اگر قادر بر خروج از مسجد و رفتن به جای دیگر نیست، واجب است که فوراً تیمم نماید تا بقاء در مسجد برای او حلال شود.

احکام سایر مکانهای دینی

ثبت ملکی حسینیہ

س86. آیا از نظر شرعی به ثبت رساندن حسینیہ به نام اشخاص معین، جایز است؟

ج. ثبت ملکی حسینیہ ای که جهت اقامه مجالس دینی وقف عام شده، جایز نیست، و ثبت وقفی آن به نام اشخاص ضرورتی ندارد. به هر حال، ثبت وقفی آن به اسم افراد خاص بهتر است با اجازه و موافقت همه افرادی باشد که در ساختن آن حسینیہ مشارکت داشته اند.

ورود جنب به حرم

س87. در رساله های عملیه آمده است که جایز نیست شخص جنب و حائض داخل حرم ائمه (علیهم السلام) شوند. خواهشمند است توضیح بفرمایید که منظور از حرم، همان زیر گنبد است یا این که شامل همه ساختمان های ملحق به آن هم می شود؟

ج. مراد از حرم همان زیر گنبد مبارک و جایی است که به آن حرم و مشهد شریف گفته می شود، ولی ساختمان های ملحق به آن و شبستان ها حکم حرم را ندارند و ورود جنب و حائض به آن جاها اشکال ندارد، مگر جاهایی که عنوان مسجد را داشته باشد.

ضمیمه کردن حسینیہ به مسجد

س88. حسینیہ ای در کنار مسجدی قدیمی ساخته شده است، در حال حاضر مسجد قدیم گنجایش نمازگزاران را ندارد، آیا می توان حسینیہ را در مسجد ادغام کرد و از آن به عنوان مسجد استفاده نمود؟

ج. نماز خواندن در حسینیہ اشکال ندارد، ولی اگر حسینیہ، به عنوان حسینیہ، وقف صحیح شرعی شده، تبدیل آن به مسجد جایز نیست و همچنین ضمیمه کردن آن به مسجد به عنوان مسجد هم جایز نیست.

استفاده از نذورات امامزاده برای مسجد جامع

س89. استفاده از فرش ها و اجناس نذر شده برای مرقد یکی از فرزندان ائمه (علیهم السلام) در مسجد جامع محله چه حکمی دارد؟

ج. اگر زائد بر نیاز مرقد امام زاده (ع) و زائران آن باشد، اشکال ندارد.

تکیه و مسجد

س90. آیا تکایایی که به نام حضرت ابوالفضل (ع) و غیر آن تأسیس می شود، حکم مسجد را دارد؟ لطفاً احکام آن را بیان فرمایید.

ج. تکیه ها و حسینیہ ها حکم مسجد را ندارند.

لباس نمازگزار

نماز خواندن در لباس مشکوک النجاسة

س91. آیا نماز خواندن در لباسی که شک در نجس بودن آن دارم، صحیح است؟

ج. لباسی که نجس بودن آن مشکوک است، اگر سابقه نجاست نداشته، محکوم به طهارت بوده و نماز خواندن با آن صحیح است.

نماز خواندن با کمر بند چرمی خارجی

س92. آیا نماز خواندن در کمر بند چرمی که از آلمان خریده ام و شک دارم که از پوست طبیعی است یا مصنوعی و از پوست حیوان تذکیه شده است یا خیر، اشکال شرعی دارد؟ نمازهایی که با آن خوانده ام، چه حکمی دارد؟

ج. اگر شک در این باشد که آن چرم طبیعی است یا مصنوعی، نماز با آن اشکال ندارد، ولی اگر بعد از احراز چرم طبیعی بودن آن، شک در این باشد که آیا از حیوانی است که شرعاً تذکیه شده یا خیر، نجس نیست، ولی نماز با آن باطل است، و نمازهای گذشته که در حال جهل به این حکم، خوانده اید، قضا ندارد.

نماز خواندن با لباس نجس

س93. اگر نمازگزار یقین داشته باشد که نجاستی بر بدن یا لباسش وجود ندارد و نماز بخواند، بعداً معلوم شود که بدن یا لباس او نجس بوده است. آیا نماز وی باطل است؟ اگر در حین نماز نجاست حاصل شود، نماز او چه حکمی دارد؟

ج. اگر اصلاً علم به نجس بودن لباس یا بدن نداشته باشد و بعد از نماز متوجه آن شود، نماز او صحیح است و اعاده و قضا واجب نیست. ولی اگر در اثناء نماز نجاست عارض شود، اگر برای وی ازاله نجاست از بدن یا آوردن لباس نجس بدون ارتکاب عملی که منافات با نماز دارد، ممکن باشد، باید نجاست بدن را برطرف یا لباس نجس را از خود دور کند و نماز خود را تکمیل نماید و اگر برطرف کردن نجاست با حفظ حالت نماز برای او امکان ندارد و وقت هم وسعت دارد، واجب است که نماز را قطع کند و با بدن و لباس پاک آن را اعاده نماید.

نماز خواندن با پوست حیوان مشکوک التذکية

س94. فردی از مقلدین یکی از مراجع، مدت زمانی نماز خود را با پوست حیوانی که تذکیه آن مشکوک بوده و نماز با آن صحیح نیست، می خوانده است. طبق نظر مرجع تقلید او، اگر جزیی از حیوان حرام گوشت همراه او باشد، احتیاط واجب اعاده نماز خوانده شده است، آیا حیوانی که تذکیه آن مشکوک است، حکم حیوان حرام گوشت را دارد؟

ج. حیوانی که تذکیه آن مشکوک است، از لحاظ حرمت خوردن گوشت و عدم جواز نماز با پوست آن، در حکم میتنه است، ولی نجس نیست، و نمازهای گذشته اگر با جهل به این حکم، انجام گرفته است، محکوم به صحت است.

آشکار شدن موی زن در حال نماز

س95. زنی در اثنای نماز متوجه می شود که مقداری از موهایش پیداست و فوراً آن را می پوشاند، آیا نماز خود را باید دوباره بخواند یا خیر؟

ج. تا زمانی که ظاهر شدن مو عمدی نباشد، اعاده واجب نیست.

تطهیر با سنگ و چوب

س96. شخصی به علت اضطرار، مجبور به تطهیر مخرج بول با سنگ یا چوب و یا هر چیز دیگری می شود، و هنگامی که به منزل مراجعت می کند، آن را با آب تطهیر می نماید، آیا هنگام نماز باید لباس زیر خود را عوض کرده یا تطهیر نماید؟

ج. اگر لباس او با رطوبت بول نجس نشده است، تطهیر لباس واجب نیست.

دستگاه های صنعتی وارداتی ساخت کفار

س97. به کار انداختن بعضی از دستگاه های صنعتی وارداتی با همکاری متخصصین بیگانه امکان پذیر است، و آن ها از دیدگاه فقه اسلامی کافر و نجس هستند، با توجه به این که به کار انداختن آن دستگاه ها با استفاده از روغن و مواد دیگری که با دست ریخته می شوند، صورت می گیرد، بنا بر این پاک بودن آن ها امکان ندارد. و همچنین با توجه به این که لباس و بدن کارگران هنگام کار با این دستگاه ها در تماس است، و در وقت نماز فرصت تطهیر لباس و بدن را به طور کامل ندارند، تکلیف آن ها نسبت به نماز چیست؟

ج. با احتمال این که کافری که اقدام به راه اندازی دستگاه ها و وسایل می کند، از اهل کتاب باشد که محکوم به طهارت هستند، و یا در هنگام کار دستکش پوشیده باشد، به صرف این که دستگاه به وسیله کافر راه اندازی شده است، یقین به نجاست حاصل نمی شود؛ و با فرض یقین به نجاست دستگاه و تماس بدن و لباس کارگران با آن در حین کار با رطوبت مسریه، تطهیر بدن برای نماز واجب است و لباس هم باید عوض و یا تطهیر شود.

به همراه داشتن دستمال نجس در نماز

س98. اگر نمازگزار دستمال و امثال آن را که با خون نجس شده اند، حمل کند، و یا در جیب خود بگذارد، آیا نماز او باطل است؟

ج. اگر دستمال به قدری کوچک باشد که نتوان عورت را با آن پوشاند، همراه بودن آن در نماز اشکال ندارد.

نماز با عطر ادکلن

س99. آیا نماز در لباس معطر به عطرهاى امروزی که حاوی الکل است، صحیح است؟

ج. اگر علم به نجاست آن عطرها نداشته باشد، نماز در لباس های مذکور اشکال ندارد.

پوشش زن در نماز

س100. زنان چه مقدار از بدن خود را باید هنگام نماز بیوشانند؟ آیا پوشیدن لباس های آستین کوتاه و نیوشیدن جوراب اشکال دارد؟

ج. بر زنان واجب است در نماز تمام بدن و موی خود را به غیر از صورت به مقداری که شستن آن در وضو واجب است و دست ها تا مچ و پاها تا مفصل ساق با پوششی که کاملاً بدن را می پوشاند، بیوشانند و در حضور نامحرم پاها را نیز باید بیوشانند.

س101. آیا بر زنان پوشاندن روی پاها هنگام نماز واجب است؟

ج. پوشاندن پاها تا مفصل ساق در صورتی که نامحرم حاضر نباشد، واجب نیست.

س102. آیا پوشاندن کامل چانه هنگام حجاب و در نماز واجب است، یا این که فقط قسمت پایین آن باید پوشانده شود، و آیا وجوب پوشش چانه مقدمه پوشاندن صورت است که شرعاً واجب است؟

ج. پوشاندن قسمت پایین چانه واجب است نه خود آن، زیرا چانه جزئی از صورت است.

نماز با متنجسی که کافی برای پوشش عورت نیست

س103. آیا حکم صحیح بودن نماز در متنجسی که کافی برای پوشش عورت محسوب نمی شود، اختصاص به صورت نسیان و جهل نمازگزار به حکم یا موضوع دارد، و یا شامل شبهه حکمیة و موضوعیه هم می شود؟

ج. اختصاص به دو صورت جهل و نسیان ندارد، بلکه نماز با متنجسی که کافی برای پوشش عورت نیست، حتی در صورت علم هم صحیح است.

وجود مو یا آب دهان گریه در لباس نمازگزار

س104. آیا وجود مو یا آب دهان گریه در لباس نمازگزار باعث بطلان نماز او می شود؟

ج. بله، موجب بطلان نماز است.

پوشیدن طلا و نقره و به کار بردن آن

به دست کردن انگشتر طلا توسط مردان

س105. به دست کردن انگشتر طلا توسط مردان به خصوص در نماز چه حکمی دارد؟

ج. به دست کردن انگشتر طلا برای مردان در هیچ حالی جایز نیست و نماز با آن هم بنا بر احتیاط واجب، باطل است.

استفاده مردان از طلای سفید

س106. استفاده مردان از انگشتری که از جنس طلای سفید است، چه حکمی دارد؟

ج. اگر چیزی که طلای سفید نامیده می شود همان طلای زرد است که بر اثر مخلوط کردن ماده ای رنگ آن سفید شده، حرام است ولی اگر عنصر طلا در آن به قدری کم است که عرفاً به آن طلا نمی گویند مانع ندارد و پلاتین نیز اشکال ندارد.

استفاده از طلا برای مردان

س107. آیا استفاده از طلا بدون قصد زینت به طوری که دیگران نبینند، اشکال شرعی دارد؟

ج. پوشیدن طلا، خواه حلقه انگشتری باشد یا غیر آن، برای مردان مطلقاً حرام است، هرچند به قصد زینت نباشد و از دید دیگران مخفی باشد.

س108. استفاده از طلا برای مردان به مدت کوتاه چه حکمی دارد؟ ما اشخاص بسیاری را مشاهده می کنیم که می گویند استفاده از آن برای مدت کوتاه، مثل لحظه عقد، اشکال ندارد.

ج. پوشیدن طلا برای مرد حرام است ؛ و فرقی بین مدت کم یا زیاد نیست.

س109. با توجه به احکام لباس نمازگزار و حرام بودن زینت کردن با طلا بر مردان، خواهشمندیم به دو سؤال زیر پاسخ فرمایید:

الف: آیا مقصود از زینت با طلا، مطلق استفاده از آن توسط مردان است هرچند برای جراحی استخوان و دندانسازی باشد؟

ب: با توجه به این که در شهر ما به دست کردن انگشتر طلای زرد توسط جوانانی که تازه ازدواج می کنند، مرسوم است و این امر از نظر عموم مردم برای مرد زینت محسوب نمی شود، بلکه علامت آغاز زندگی زناشویی فرد است، نظر حضرت عالی در این باره چیست؟

ج.

الف) ملاک حرمت استفاده از طلا برای پوشیدن یا به گردن آویختن توسط مردان، صدق زینت نیست، بلکه استفاده از آن به هر صورت و به هر قصدی حرام است هرچند انگشتر، حلقه، گردنبند و مانند آن باشد. ولی استفاده از آن توسط مردان برای جراحی استخوان و دندان سازی اشکال ندارد.
ب) استفاده از انگشتری طلای زرد توسط مردان در هر حال حرام است.

ساخت و فروش طلا ی مخصوص مردان

س110. ساخت و فروش جواهرات طلا که مخصوص مردان است، و زنان از آن ها استفاده نمی کنند، چه حکمی دارد؟

ج. ساخت جواهرات طلا اگر به منظور استفاده مردان باشد، حرام است؛ و خرید و فروش آن به این قصد جایز نیست.

استعمال ظروف نقره

س111. در بعضی از میهمانی‌ها دیده می‌شود که شیرینی‌ها را در ظرف‌های نقره ای می‌گذارند، آیا این کار، خوردن غذا در ظرف نقره محسوب می‌شود، و حکم آن چیست؟

ج. اگر برداشتن غذا و مانند آن از ظرف نقره به قصد خوردن، استعمال ظرف نقره در خوردن و آشامیدن محسوب شود، حرام است.

گذاشتن روکش طلا برای دندان

س112. آیا گذاشتن روکش طلا روی دندان اشکال دارد؟ روکش پلاتین چطور؟

ج. گذاشتن روکش طلا یا پلاتین روی دندان اشکال ندارد، ولی پوشاندن دندان‌های جلو با طلا، اگر به قصد زینت باشد، خالی از اشکال نیست.

اذان و اقامه

اذان قبل از دخول وقت

س113. در روستای ما مؤذن همیشه اذان صبح را در ماه مبارک رمضان چند دقیقه قبل از وقت می گوید تا مردم بتوانند تا وسط یا آخر اذان به خوردن و آشامیدن ادامه دهند، آیا این کار صحیح است؟

ج. اگر گفتن اذان، مردم را به اشتباه نیندازد، و به عنوان اعلام طلوع فجر نباشد، اشکال ندارد.

اذان دسته جمعی در معابر عمومی

س114. بعضی از افراد برای اعلان دخول وقت نماز، اقدام به گفتن اذان به صورت دسته جمعی در معابر عمومی می کنند که الحمدلله این کار اثر زیادی در جلوگیری از فساد علنی در منطقه داشته و موجب روی آوردن مردم به خصوص جوانان به نماز اول وقت شده است. ولی فردی می گوید این عمل در دین اسلام وارد نشده و بدعت است و گفته او باعث ایجاد شبهه در این زمینه شده است. نظر شریف حضرت عالی چیست؟

ج. اذان اعلامی در اول وقت نمازهای واجب یومیه و تکرار آن از طرف شنوندگان از مستحبات شرعی مؤکد است؛ و اذان گفتن به صورت دسته جمعی در معابر عمومی، اگر موجب سدّ معبر و یا اذیت دیگران نشود، اشکال ندارد.

اذان گفتن بر بالای بام

س115. از آن جا که اذان گفتن با صدای بلند یک عمل عبادی سیاسی است که ثواب زیادی دارد، تعدادی از مؤمنین تصمیم گرفته اند که بدون بلندگو بالای بام خانه های خود به خصوص برای نماز صبح، اذان بگویند. سؤال این است که در صورت اعتراض بعضی از همسایگان این عمل چه حکمی دارد؟

ج. اذان گفتن بر بالای بام به نحو متعارف اشکال ندارد.

پخش برنامه ی سحر از بلندگوی مسجد

س116. پخش برنامه های خاص سحرهای ماه مبارک رمضان از بلندگوی مسجد جهت شنیدن همگان، چه حکمی دارد؟

ج. در جاهایی که بیشتر مردم در شب های ماه مبارک رمضان برای قرائت قرآن و خواندن دعا و شرکت در مراسم دینی و امثال آن بیدار هستند، اشکال ندارد. ولی اگر سبب اذیت همسایگان مسجد شود، جایز نیست.

پخش قرآن و دعا از بلندگوی مسجد

س117. آیا پخش آیات قرآنی قبل از اذان صبح و دعا بعد از آن با صدای بلند به وسیله بلندگوی مسجد و سایر مراکز به طوری که از چند کیلومتر دورتر قابل شنیدن باشد، جایز است؟ با توجه به این که این برنامه گاهی بیشتر از نیم ساعت طول می کشد.

ج. پخش اذان به نحو متعارف برای اعلام داخل شدن وقت نماز صبح به وسیله بلندگو اشکال ندارد، ولی پخش آیات قرآنی و دعا و غیر آن از بلندگوی مسجد، اگر موجب اذیت همسایگان شود، توجیه شرعی ندارد؛ و بلکه دارای اشکال است.

اکتفا به اذان زن برای مرد

س118. آیا جایز است که مرد در نماز به اذان زن اکتفا کند؟

ج. اکتفا به اذان زن برای مرد محل اشکال است.

شهادت سوّم در اذان

س119. نظر شریف جناب عالی درباره شهادت سوم اذان که دلالت بر پیشوا بودن و ولایت سید الاوصیاء علی بن ابی طالب (صلوات الله علیه وعلیهم) می کند، در اذان و اقامه نماز واجب چیست؟

ج. گفتن «أشهد أنّ علیاً ولی الله» به عنوان شعار تشیع، خوب و مهم است، و باید به قصد قربت مطلقه گفته شود، ولی جزو اذان و اقامه نیست.

نماز ایستاده در آخر وقت یا نشسته در اول وقت

س120. مدتی است از درد کمر رنج می برم ولی گاهی اوقات درد آن شدیدتر است به حدی که نمی توانم نمازهایم را ایستاده بخوانم، با توجه به این مسأله، اگر اول وقت بخوام نماز بخوانم، باید نشسته بخوانم ولی اگر صبر کنم، شاید در آخر وقت بتوانم ایستاده نماز بخوانم، با این وضع وظیفه من چیست؟

ج. اگر احتمال می دهید که در آخر وقت بتوانید نماز خود را ایستاده بخوانید، بنا بر احتیاط، باید تا آن هنگام صبر کنید، ولی اگر در اول وقت به خاطر عذری نماز خود را نشسته خواندید و سپس تا آخر وقت عذر شما برطرف نشد نمازی که خوانده اید صحیح است و اعاده لازم نیست و اگر در اول وقت قادر بر نماز ایستاده نبودید و یقین داشتید که ناتوانی شما از نماز تا آخر وقت ادامه خواهد یافت، ولی قبل از آخر وقت عذر شما برطرف شد و توانستید ایستاده نماز بخوانید باید نماز را به طور ایستاده اعاده کنید.

قرائت و احکام آن

آهسته خواندن قرائت در نمازهای جهریه

س121. نمازی که قرائت آن بلند خوانده نشده باشد، چه حکمی دارد؟

ج. بر مردان واجب است که حمد و سوره را در نمازهای صبح و مغرب و عشا بلند بخوانند. اگر سهواً یا جهلاً آهسته بخوانند نماز صحیح است، ولی اگر از روی عمد باشد، نماز باطل است.

س122. آیا اگر قصد خواندن قضای نماز صبح را داشته باشیم، باید آن را بلند بخوانیم یا آهسته؟

ج. واجب است که قرائت حمد و سوره در نمازهای صبح و مغرب و عشا چه ادا باشد و چه قضا در هر حالی بلند باشد، حتی اگر قضای آن ها در روز خوانده شود، و اگر با علم و عمد بلند خوانده نشود، نماز باطل است.

بلند خواندن ذکر رکوع و سجود در نماز ظهر و عصر

س123. می دانیم که یک رکعت از نماز متشکل از نیت، تکبیرة الاحرام، حمد، سوره، رکوع و سجده است، و از طرف دیگر در نماز ظهر و عصر و رکعت سوم نماز مغرب و رکعت سوم و چهارم نماز عشا آهسته خواندن واجب است. ولی در نماز جماعتی که از رادیو و تلویزیون مستقیماً پخش می کنند، مشاهده می شود که امام جماعت ذکر رکوع و سجده رکعت سوم را بلند می خواند. با توجه به این که آن رکوع و سجده دو جزء رکعتی هستند که آهسته خواندن در آن واجب است، این مسأله چه حکمی دارد؟

ج. وجوب بلند خواندن در نمازهای مغرب و عشا و صبح و وجوب آهسته خواندن در نماز ظهر و عصر، مختص به قرائت حمد و سوره است. همان گونه که وجوب آهسته خواندن در غیر از دو رکعت اول نماز مغرب و عشا، فقط مخصوص قرائت حمد یا تسبیحات در رکعت سوم و چهارم است. ولی در ذکر رکوع و سجده و تشهد و سلام و دیگر ذکرهای واجب در نمازهای پنجگانه، مکلف بین آهسته یا بلند خواندن مخیر است.

حکم جهر و إخفات در نمازهای ادا و قضا

س124. اگر شخص بخواهد علاوه بر هفده رکعت نماز واجب روزانه، هفده رکعت نماز قضای احتیاطی هم بخواند، آیا قرائت دو رکعت اول و دوم نمازهای صبح و مغرب و عشا را باید بلند بخواند یا آهسته؟

ج. در وجوب جهر و إخفات در نمازهای واجب، فرقی بین نماز ادا و قضا وجود ندارد، هرچند نماز قضای احتیاطی باشد.

کیفیت وقف بر کلمه "صلوة"

س125. می دانیم که کلمه «صلوة» به حرف «تاء» ختم می شود، ولی در اذان «حیّ علی الصلاه» با «هَاء» گفته می شود، آیا این صحیح است؟

ج. ختم لفظ صلوة به هاء، هنگام وقف اشکال ندارد، بلکه متعین است.

کیفیت آداء کلمه "مالک" در نماز

س126. با توجه به نظر حضرت امام (ره) در تفسیر سوره مبارکه حمد مبنی بر راجح بودن لفظ «ملک» بر «مالک»، آیا هنگام قرائت این سوره مبارکه، احتیاط در قرائت به هر دو صورت در نمازهای واجب و غیر واجب، صحیح است؟

ج. احتیاط در این مورد اشکال ندارد.

وقف کلمات در نماز

س127. آیا صحیح است که نمازگزار هنگام خواندن «غیر المغضوب علیهم» آن را بدون عطف فوری، با وقف بخواند، و سپس «ولا الضالین» را قرائت نماید؟ آیا در تشهد وقف بر «محمد» (صلی الله علیه وآله) در جمله «اللهم صلّ علی محمد» و سپس قرائت عبارت «آل محمد» صحیح است؟

ج. وقف و فاصله تا مقداری که به وحدت جمله ضرر نزند، اشکال ندارد.

ملاک صحّت قرائت

س128. استفتاء زیر از حضرت امام (ره) شده است:

با توجه به تعدد اقوال در تلفظ «الضاد» در علم تجوید، شما به کدام قول عمل می کنید؟

امام (ره) در پاسخ نوشته اند: شناخت مخارج حروف بر اساس نظرات علمای تجوید، واجب نیست، بلکه باید تلفظ هر حرفی به صورتی باشد که نزد عرف عرب صدق کند که آن حرف را ادا کرده است.

سؤال ما این است که اولاً: عبارت «نزد عرف عرب صدق کند که آن حرف را ادا کرده است» به چه معنی است؟

ثانیاً: آیا قواعد علم تجوید هم همانند قواعد علم صرف و نحو از عرف و کلام عرب استخراج نشده است؟ در این صورت چگونه می توان قائل به جدایی آن دو از ریشه خود شد؟

ثالثاً: اگر برای کسی از طریق معتبر یقین حاصل شود که حروف را هنگام قرائت از مخارج صحیح خود ادا نمی کند و یا به طور کلی حروف و کلمات را صحیح تلفظ نمی نماید و زمینه مناسبی برای یادگیری از جمیع جهات دارد، مثل این که استعداد خوبی و یا فرصت مناسبی برای فراگیری این علم دارد، آیا واجب است در حد استعداد سعی در آموختن قرائت صحیح نماید؟

ج. ملاک در صحّت قرائت، موافقت آن با نحوه قرائت اهل لغتی است که قواعد تجوید از آن ها گرفته شده است. بنا بر این اگر اختلاف نظرات علمای تجوید در کیفیت تلفظ یکی از حروف ناشی از اختلاف آنان در فهم نحوه تلفظ اهل لغت باشد، مرجع حل اختلاف، خود عرف اهل لغت است. ولی اگر اختلاف نظرات آنان ناشی از اختلاف خود آنان در کیفیت تلفظ باشد، مکلف در انتخاب هر یک از آن اقوال مخیر است. کسی که قرائت خود را صحیح نمی داند، باید در صورت تمکن برای یادگیری قرائت صحیح اقدام نماید.

گفتن بسم الله و عدم تعیین سوره

س129. کسی که از ابتدا و یا بر حسب عادت قصد خواندن سوره فاتحه و اخلاص را داشت و «بسم الله الرحمن الرحیم» را گفت، ولی سهواً سوره را تعیین نکرد، آیا باید از اول، سوره معینی را قصد نماید، و بعد «بسم الله الرحمن الرحیم» را قرائت کند؟

ج. اعاده «بسم الله الرحمن الرحیم» واجب نیست، بلکه می تواند برای خواندن هر سوره ای به آن اکتفا کند.

قرائت صحیح

س130. آیا ادای کامل الفاظ عربی در نماز واجب است؟ آیا اگر کلمات به صورت عربی صحیح و کامل تلفظ نشود، نماز محکوم به صحّت است؟

ج. واجب است که همه ذکرهای واجب نماز از قبیل قرائت حمد و سوره و غیر آن ها به طور صحیح قرائت شود و اگر نمازگزار کیفیت صحیح تلفظ کلمات عربی را نمی داند، واجب است که یاد بگیرد و اگر قادر به یادگیری نیست، معذور است.

تلفظ کلمات در نماز

س131. آیا بر قرائت قلبی در نماز یعنی گذراندن کلمات در قلب بدون تلفظ آن ها، قرائت صدق می کند یا خیر؟

ج. عنوان قرائت بر آن صدق نمی کند و در نماز واجب است که کلمات تلفظ شوند، به طوری که قرائت بر آن صدق کند.

قرائت دو سوره ی فیل و قریش در نماز

س132. بنا بر نظر بعضی از مفسرین، تعدادی از سوره های قرآن کریم مثل سوره فیل، قریش، انشراح، وضی یک سوره کامل محسوب نمی شوند. آنان می گویند: کسی که یکی از آن دو سوره مثل سوره فیل را در نماز قرائت کند، حتماً باید بعد از آن، سوره قریش را هم بخواند و همچنین دو سوره انشراح وضی باید با هم قرائت شوند. بنا بر این اگر کسی بر اثر جهل به مسأله، سوره فیل یا انشراح را به تنهایی در نماز بخواند، وظیفه او چیست؟

ج. اگر در یادگیری مسأله کوتاهی نکرده باشد، نمازهای گذشته او محکوم به صحت است.

خواندن حمد و سوره در رکعت سوم یا چهارم نماز

س133. اگر شخصی هنگام نماز بر اثر غفلت در رکعت سوم یا چهارم نماز ظهر، حمد و سوره بخواند و بعد از نماز متوجه شود، آیا اعاده نماز بر او واجب است، و اگر متوجه نشود، آیا نماز وی صحیح است؟

ج. در فرض سؤال، نمازش صحیح است.

بلند خواندن حمد و سوره ی نماز توسط زن

س134. آیا بانوان می توانند، حمد و سوره نمازهای صبح و مغرب و عشا را بلند بخوانند؟

ج. می توانند بلند یا آهسته بخوانند ولی اگر نامحرم صدایشان را می شنود، بهتر است آهسته بخوانند.

ملاک اخفات و جهر

س135. طبق نظر امام خمینی (ره) ملاک آهسته خواندن قرائت در نماز ظهر و عصر، عدم جهر است، و ما می دانیم که به استثنای ده حرف، بقیه حروف با صدا هستند، بنا بر این اگر نماز ظهر و عصر را آهسته و بدون صدا بخوانیم، هجده حرف صدادر درست تلفظ خواهند شد، خواهشمند است این مسأله را توضیح فرمایید.

ج. ملاک اخفات (آهسته خواندن) عدم وجود جوهر صدا نیست، بلکه ملاک آشکار نکردن آن است و در مقابل، ملاک جهر (بلند خواندن) آشکار کردن جوهر صدا است.

وجوب یادگیری قرائت نماز به زبان عربی

س136. افراد خارجی اعم از زن و مرد که مسلمان می شوند، و شناختی نسبت به کلمات عربی ندارند، چگونه می توانند واجبات دینی خود اعم از نماز و غیره را انجام دهند؟ و اصولاً نیازی به فراگیری عربی برای این کار وجود دارد؟

ج. یادگیری تکبیرة الاحرام، حمد، سوره، تشهد و سلام نماز و هر چیزی که عربی بودن در آن شرط است، واجب است.

قرائت در نافله های نمازهای جهری و اخفاتی

س137. آیا دلیلی بر این که نافله نمازهایی که بلند خواندن قرائت در آن ها واجب است، باید بلند خوانده شوند، و نافله نمازهایی که آهسته خواندن آن واجب است، باید آهسته خوانده شوند، وجود دارد؟ اگر جواب مثبت باشد آیا اگر نافله های نمازهای جهری آهسته خوانده شوند و همچنین برعکس، مجزی است؟

ج. قرائت در نافله های نمازهای جهری مستحب است که بلند باشد و در نمازهای اخفاتی مستحب است که آهسته باشد و اگر بر عکس هم انجام شود، مجزی است.

قرائت یک سوره ی کامل بعد از حمد

س138. آیا بعد از قرائت سوره حمد در نماز واجب است که یک سوره کامل خوانده شود یا تلاوت مقداری از قرآن کریم هم کافی است؟ و در صورت اول آیا بعد از قرائت سوره، خواندن بعضی از آیات قرآنی جایز است؟

ج. در نمازهای واجب یومیه، پس از حمد بنا بر احتیاط واجب یک سوره کامل قرائت شود و قرائت آیاتی از قرآن کریم به جای سوره کامل، مجزی نیست. ولی قرائت بعضی از آیات به قصد قرآن بعد از قرائت یک سوره کامل، اشکال ندارد.

اشتباه در قرائت حمد و سوره

س139. اگر بر اثر سهل انگاری و یا لهجه ای که انسان به آن تکلم می کند، اشتباهی در قرائت حمد و سوره و یا در اعراب و حرکات کلمات نماز رخ دهد مثلاً کلمه بولند به جای فتح لام، به کسر لام خوانده شود، نماز چه حکمی دارد؟

ج. اگر عامد باشد نماز باطل است، و اگر جاهل مقصر (قادر بر یادگیری) باشد نیز بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است، و الا نماز صحیح است. البته اگر نمازهای گذشته را با اعتقاد به صحت، به صورت مذکور خوانده باشد، در هر صورت قضای آن ها واجب نیست.

س140. شخصی است که حدود ۳۵ یا ۴۰ سال سن دارد و پدر و مادرش در دوران کودکی به او نماز یاد نداده اند و سواد هم ندارد، اما سعی کرده است که نماز را به صورت صحیح یاد بگیرد، ولی قادر بر ادای صحیح کلمات و ذکرهای نماز نیست و بعضی از کلمات را اصلاً نمی تواند تلفظ کند، آیا نماز او صحیح است؟

ج. اگر آن چه را که قادر بر تلفظ آن است، انجام دهد، نمازش محکوم به صحت است.

س141. من کلمات نماز را همان گونه که از پدر و مادرم آموخته ام و در دبیرستان آموزش داده اند، تلفظ می کردم. بعداً متوجه شدم که کلمات را اشتباه ادا می کرده ام. آیا طبق فتوای امام (قدس سره) اعاده نماز بر من واجب است یا آن که همه نمازهایی را که به آن صورت خوانده ام، صحیح هستند؟

ج. در فرض سؤال، تمامی نمازهای گذشته محکوم به صحت است و اعاده و قضا ندارد.

نماز با اشاره

س142. کسی که بر اثر ابتلا به بیماری لالی، قادر بر تکلم نیست، ولی حواس سالمی دارد، اگر نمازش را با اشاره بخواند، آیا صحیح است؟

ج. نماز او در فرض مزبور صحیح و مجزی است.

ذکر نماز

قرائت عمدی ذکر رکوع به جای سجده

س 143. آیا قرائت عمدی ذکرهای رکوع و سجده به جای یکدیگر اشکال دارد؟

ج. اگر آن‌ها را به قصد مطلق ذکر خداوند عزوجل بگویند، اشکال ندارد و رکوع و سجده و نماز همگی صحیح هستند.

س 144. اگر شخصی سهواً در سجده ذکر رکوع را بگوید و یا بر عکس، در رکوع ذکر سجده را بگوید و در همان حال متوجه اشتباه خود شده و آن را اصلاح نماید، آیا نماز او باطل است؟

ج. اشکال ندارد، و نمازش صحیح است.

س 145. اگر نمازگزار در هنگام نماز و یا بعد از فراغت از آن متوجه شود که ذکر رکوع یا سجده را اشتباه گفته است، چه حکمی دارد؟

ج. اگر بعد از رکوع و سجود متوجه شود، چیزی بر او واجب نیست.

یک بار گفتن تسبیحات اربعه

س 146. آیا یک بار گفتن تسبیحات اربعه در رکعت سوم و چهارم نماز کافی است؟

ج. کافی است، هرچند احتیاط این است که سه مرتبه گفته شود.

س 147. تعداد تسبیحات اربعه در نماز سه مرتبه است، ولی فردی سهواً چهار بار گفته است، آیا نماز او در پیشگاه خداوند مقبول است؟

ج. اشکال ندارد.

س 148. کسی که نمی‌داند تسبیحات اربعه را در رکعت سوم و چهارم نماز سه مرتبه گفته یا بیشتر و یا کمتر، چه حکمی دارد؟

ج. یک مرتبه نیز کفایت می‌کند، و چیزی بر او واجب نیست، و تا به رکوع نرفته می‌تواند بنا را بر اقل گذاشته و تسبیحات را تکرار نماید تا یقین کند که آن را سه مرتبه گفته است.

گفتن «بِحَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ أَقُومُ وَأَقْعُدُ» در حال قیام

س 149. آیا قرائت «بِحَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ أَقُومُ وَأَقْعُدُ» هنگام نماز در حال حرکت جایز است، و آیا گفتن آن در حال قیام صحیح است؟

ج. اشکال ندارد، و اصولاً این ذکر در حالت قیام برای رکعت بعدی گفته می‌شود.

مراد از ذکر

س 150. مراد از ذکر چیست؟ آیا شامل صلوات بر پیامبر (صلی الله علیه وآله) و خاندان آن حضرت می‌شود؟

ج. هر عبارتی که متضمن ذکر خداوند عزوجل باشد، ذکر محسوب می‌شود؛ و صلوات بر محمد و آل محمد (علیهم افضل صلوات الله) از بهترین ذکرهاست، ولی ذکر واجب در رکوع و سجده عبارت است از یک بار گفتن «سبحان ربی العظیم و بحمده» در رکوع و یک بار گفتن «سبحان ربی الاعلی و بحمده» در سجده یا سه بار گفتن «سبحان الله» و اگر به جای آن ذکرهای دیگر مانند «الحمد لله»، «الله اکبر» و غیر آن را به

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

همان مقدار بگوید کافی است .

قنوت به زبان فارسی

س 151. هنگامی که در نماز وتر که یک رکعت است دست ها را برای قنوت بلند کرده و حاجات خود را از خداوند عزوجل طلب می کنیم، آیا طلب حاجات به زبان فارسی اشکال دارد؟

ج. دعا در قنوت به زبان فارسی اشکال ندارد، بلکه هر دعایی را در قنوت می توان به هر زبانی خواند.

سجده و احکام آن

سجده و تیمم بر سیمان و موزائیک

س 152. سجده و تیمم بر سیمان و موزائیک چه حکمی دارد؟

ج. سجده و تیمم بر آن دو اشکال ندارد. اگرچه احوط، ترک تیمم بر سیمان و موزائیک است.

گذاشتن دستها بر موزائیک در حال سجده

س 153. آیا گذاشتن دست ها هنگام نماز بر موزائیکی که دارای سوراخ های ریزی است، اشکال دارد؟

ج. اشکال ندارد.

سجده بر مهر سیاه و چرکی

س 154. آیا سجده بر مهر که سیاه و چرک شده، به طوری که لایه ای از چرک روی آن را پوشانده و مانع چسبیدن پیشانی روی مهر است، اشکال دارد؟

ج. اگر چرک روی مهر به مقداری باشد که حائل بین پیشانی و مهر شود، سجده و نماز باطل است.

سجده با وجود حائل بر پیشانی

س 155. آیا بر زنی که هنگام سجده بر مهر، پیشانی وی به خصوص جای سجده با حجاب پوشیده شده است، اعاده ی نمازهایش واجب است؟

ج. اگر هنگام سجده متوجه وجود حائل نبوده، اعاده بر او واجب نیست.

س 156. زنی هنگام سجده، سر خود را روی مهر گذاشته، متوجه می شود که پیشانی وی به طور کامل با مهر تماس ندارد، زیرا چادر یا روسری وی مانع از تماس کامل پیشانی با مهر است، لذا سرش را از روی آن بلند کرده و بعد از رفع مانع دوباره روی مهر گذاشته است، نماز او چه حکمی دارد؟ اگر عمل وی سجده مستقلاً محسوب شود، نمازهایی که خوانده است، چه حکمی دارد؟

ج. واجب است بدون این که سر خود را از زمین بلند کند، پیشانی اش را حرکت دهد تا روی مهر قرار بگیرد. اگر بلند کردن پیشانی از زمین برای سجده روی مهر بر اثر جهل یا فراموشی بوده و این عمل را فقط در یکی از دو سجده یک رکعت انجام می داده، نمازش صحیح است و اعاده واجب نیست. ولی اگر این کار با علم و عمد بوده و یا در هر دو سجده یک رکعت آن را انجام داده، نمازش باطل و اعاده آن واجب است.

سجده ی انسان معذور

س 157. در سجده باید هفت عضو از بدن روی زمین باشد، ولی ما به خاطر وضعیت خاص جسمی که داریم، قادر به انجام این کار نیستیم، زیرا از معلولین جنگی که از صندلی چرخدار استفاده می کنند، هستیم و برای نماز یا مهر را به طرف پیشانی بلند می کنیم و یا آن را روی دسته صندلی چرخدار گذاشته و بر آن سجده می کنیم، آیا این کار صحیح است یا خیر؟

ج. اگر قادر به گذاشتن مهر روی دسته صندلی چرخدار یا چیز دیگر مانند بالشت یا چهار پایه و سجده بر آن هستید، باید سجده را بدین نحو انجام دهید و نماز شما صحیح است. در غیر این صورت به هر نحو که می توانید هرچند با ایما و اشاره، سجده و رکوع را انجام دهید و نماز شما صحیح است. ان شاءالله موفق باشید.

سجده بر سنگ مرمر

س 158. سجده بر سنگ مرمر مشاهده مشرفه، چه حکمی دارد؟

ج. سجده بر سنگ مرمر اشکال ندارد.

گذاشتن انگشتان پا بر زمین هنگام سجده

س 159. آیا جایز است هنگام سجده علاوه بر انگشت بزرگ پا، بعضی از انگشتان دیگر آن را هم بر زمین بگذاریم؟

ج. اشکال ندارد.

سجده بر مهر رکعت شمار (شمارشگر)

س 160. امروزه مَهْری برای نماز ساخته شده که با شمارش رکعت ها و سجده های نمازگزار باعث می شود تا حدی شک او برطرف گردد. با توجه به این که هنگام گذاشتن پیشانی روی آن، مهر به خاطر دستگاه فلزی که زیر آن نصب شده است، به سمت پایین حرکت می کند، آیا با این توصیف سجده بر آن صحیح است؟ امیدواریم نظر شریف خود را بیان فرمایید.

ج. اگر محل گذاشتن پیشانی از چیزهایی باشد که سجده بر آن صحیح است و پس از گذاشتن پیشانی ثابت و بی حرکت بماند، سجده بر روی آن اشکال ندارد.

کیفیت نشستن بعد از سجده

س 161. هنگام نشستن بعد از سجده، کدام پا روی دیگری گذاشته می شود؟

ج. مستحب است که بر ران چپ بنشینند و روی پای راست را بر کف پای چپ بگذارند.

ذکرهای مستحبی در سجده

س 162. در سجده و رکوع بعد از قرائت ذکر واجب، گفتن چه ذکرى افضل است؟

ج. تکرار همان ذکر واجب و بهتر است که به عدد فرد ختم شود، و در سجده علاوه بر آن چه گفته شد، صلوات و دعا برای حاجت های دنیا و آخرت مستحب است.

شنیدن آیات سجده دار به طور غیر مستقیم

س 163. شنیدن آیاتی که سجده در اثر شنیدن آن ها واجب می شود از نوارهای قرآن که از ضبط صوت یا صدا و سیما پخش می شود چه حکمی دارد؟

ج. در فرض مرقوم، سجده واجب است.

مبطلات نماز

ذکر شهادت به ولایت امیرالمؤمنین علی (ع) در تشهد

س 164. آیا نماز با ذکر شهادت به ولایت امیرالمؤمنین علی (ع) در تشهد، باطل می شود؟

ج. نماز و از جمله تشهد را همان طور که مراجع عظام شیعه (کثرالله امثالهم) در رساله های عملیه بیان نموده اند بخوانید و چیزی بر آن اضافه نکنید هرچند که کلام حق و صحیحی باشد.

ریا در عبادت و علاج آن

س 165. شخصی در عبادات خود مبتلا به ریا است، و در حال حاضر با نفس خود مبارزه می کند، آیا این عمل وی نیز ریا محسوب می شود؟ چگونه می توان از ریا دوری کرد؟

ج. هر عملی که برای خدا انجام گیرد از جمله مبارزه با ریا، ریا محسوب نمی شود؛ و برای رهایی از ریا، باید در عظمت خداوند متعال و ضعف و احتیاج دیگران به خداوند تفکر نماید؛ و همچنین در بندگی خود و دیگر مردم برای خداوند تبارک و تعالی اندیشه کند.

گفتن آمین در نماز جماعت برادران اهل سنت

س 166. هنگام شرکت در نماز جماعت برادران اهل سنت، بعد از قرائت سوره حمد توسط امام جماعت، کلمه «آمین» با صدای بلند و به صورت دسته جمعی گفته می شود، این کار چه حکمی دارد؟

ج. اگر مقتضای تقیه، گفتن آمین باشد، اشکال ندارد، و در غیر این صورت جایز نیست.

بلند کردن صدای قرائت نماز برای آگاه کردن دیگران

س 167. گاهی هنگام خواندن نماز واجب متوجه کودکی می شویم که در حال انجام کار خطرناکی است، آیا جایز است بعضی از کلمات سوره حمد یا سوره دیگر یا بعضی از ذکرها را بلند بخوانیم تا کودک یا کسانی که در خانه هستند، متوجه شوند؛ و خطر رفع گردد؟ اگر هنگام قیام نماز دست یا ابرو را برای فهماندن چیزی به کسی و یا در جواب سؤال او تکان دهیم، آن نماز چه حکمی دارد؟

ج. اگر بلند کردن صدا هنگام قرائت آیات یا ذکرهای نماز برای آگاه کردن دیگران، موجب خروج از هیأت نماز نشود، اشکال ندارد. مشروط به این که قرائت و ذکر به نیت قرائت و ذکر باشد، و حرکت دادن دست یا چشم و ابرو اگر مختصر و به نحوی باشد که با استقرار و آرامش و یا هیأت نماز منافات نداشته باشد، موجب بطلان نماز نمی گردد.

خندیدن در نماز

س 168. آیا اگر کسی هنگام نماز به خاطر یادآوری حرف خنده دار یا پیدایش حالت خنده آوری بخندد، نمازش باطل می شود یا خیر؟

ج. اگر خنده با صدا (یعنی قهقهه) و عمدی باشد، نماز باطل است.

مالیدن دست ها به صورت بعد از قنوت

س 169. آیا مالیدن دست ها به صورت بعد از قنوت در حال نماز، موجب بطلان آن می گردد، و در صورتی که نماز را باطل کند، آیا معصیت و گناه محسوب می

شود؟

ج. کراهت دارد، ولی نماز را باطل نمی کند.

بستن چشم ها در نماز

س 170. آیا بستن چشم ها در نماز به این دلیل که باز بودن آن ها فکر انسان را از نماز باز می دارد، جایز است؟

ج. بستن چشم ها در نماز مانع شرعی ندارد، گر چه در غیر رکوع مکروه می باشد.

تصورات در حال نماز

س 171. من گاهی در هنگام نماز به یاد حالت های ایمانی و معنوی که در دوران جنگ با نظام کافر بعثی داشتم می افتم، که باعث افزایش حالت خشوع من می شود، آیا این کار نماز را باطل می کند؟

ج. به صحّت نماز ضرر نمی زند.

قهر دو مؤمن بیش از سه روز

س 172. آیا ادامه ی قهر و دشمنی بین دو نفر، تا مدت سه روز موجب بطلان نماز و روزه آن ها می گردد؟

ج. وقوع دشمنی و قهر بین دو نفر، نماز و روزه را باطل نمی کند، گر چه این عمل شرعاً مذموم است.

سلام

جواب سلام

س 173. نظر جناب عالی در باره ردّ تحیتی که به صیغه سلام نباشد، چیست؟

ج. اگر در حال نماز باشد، جواب دادن جایز نیست، ولی اگر در حال نماز نباشد، اگر کلامی است که عرف آن را تحیت محسوب می کند، احتیاط، جواب گفتن آن است.

س 174. آیا جواب سلام کودکان اعم از دختر و پسر واجب است؟

ج. جواب سلام کودکان ممیّز، اعم از پسر و دختر، مانند جواب سلام زنان و مردان واجب است.

س 175. اگر کسی سلام را بشنود، ولی به دلیل غفلت یا هر سبب دیگر جواب سلام را ندهد، به طوری که زمان کمی فاصله شود، آیا بعد از آن گفتن جواب سلام واجب است؟

ج. اگر تأخیر به مقداری باشد که جواب سلام و ردّ تحیت بر آن صدق نکند، واجب نیست.

س 176. اگر شخصی به گروهی سلام کند و بگوید: «السلامُ علیکم جمیعاً»، و یکی از آنان مشغول نماز باشد، آیا بر او هم جواب سلام واجب است، حتی اگر دیگران جواب سلام را داده باشند؟

ج. اگر کس دیگری جواب آن را بدهد، نمازگزار اقدام به جواب گفتن نکند.

س 177. اگر شخصی در یک زمان چند بار سلام کند و یا چند نفر سلام دهند، آیا یک بار جواب دادن از همه آن ها کفایت می کند؟

ج. در صورت اول یک جواب کافی است، و در حالت دوم یک جواب به صیغه ای که شامل همه آن ها گردد، و به قصد جواب سلام آنان باشد، کفایت می کند.

س 178. شخصی هنگام سلام دادن به جای «سلامٌ علیکم» از لفظ «سلام» استفاده می کند، آیا جواب سلام او واجب است؟

ج. اگر عرفاً بر آن تحیت و سلام صدق نماید، جواب دادن واجب است.

شکایات نماز

شک در انجام قنوت

س 179. کسی که در رکعت سوم نماز شک کند که قنوت را به جا آورده یا خیر، چه حکمی دارد، آیا نمازش را تمام کند، و یا از هنگام شک آن را قطع نماید؟
ج. به شک مذکور اعتنا نمی شود، و نماز صحیح است؛ و در این مورد چیزی بر مکلف واجب نیست.

شک در اقوال و افعال نماز نافله

س 180. آیا در نماز نافله به شک در غیر از رکعت های آن مثل شک در این که یک سجده انجام داده یا دو سجده، اعتنا می شود؟

ج. شک در اقوال و افعال نماز نافله همان حکم شک در اقوال و افعال نماز فریضه را دارد، یعنی اگر از محل آن تجاوز نکرده است، به آن اعتنا می شود و اگر از محل انجام آن تجاوز کرده است، به آن اعتنا نمی شود.

وظیفه ی کثیر الشک

س 181. با توجه به این که کثیر الشک نباید به شک خود اعتنا کند، اگر برای او در نماز شکی پیش آمد، وظیفه اش چیست؟

ج. باید بنا بر انجام کاری بگذارد که در آن شک کرده است، مگر آن که انجام آن موجب بطلان نماز شود که در این صورت بنا بر عدم انجام آن می گذارد، بدون این که در این مورد فرقی بین رکعت ها و افعال و اقوال نماز باشد.

بطلان عبادت های گذشته

س 182. اگر شخصی بعد از چند سال متوجه بطلان عبادت هایش شود، و یا در آن شک کند، وظیفه اش چیست؟

ج. به شک بعد از عمل اعتنا نمی شود، و در صورت علم به بطلان، واجب است عبادت های قابل تدارک را قضا نماید.

عمل سهوی در نماز

س 183. اگر شخصی سهواً بعضی از اجزاء نماز را به جای بعضی دیگر انجام دهد و یا در هنگام نماز نگاهش به جایی بیفتد یا سهواً حرف بزند، آیا نماز او باطل است؟ وظیفه او چیست؟

ج. عمل سهوی در نماز موجب بطلان آن نمی شود، لیکن در بعضی از موارد باعث وجوب سجده سهو می گردد، مگر آن که رکنی از نماز را کم یا زیاد کند که موجب بطلان نماز می شود.

فراموشی یک رکعت از نماز

س 184. اگر فردی یک رکعت از نماز را فراموش کند و در رکعت آخر یادش بیاید، مثلاً فکر می کرد که رکعت اول نمازش رکعت دوم است، لذا رکعت سوم و چهارم را هم به جا آورد، و در رکعت آخر متوجه شد که در رکعت سوم است، وظیفه او چیست؟

ج. واجب است هر رکعتی را که بجا نیاورده، قبل از سلام نماز بجا آورد، و سپس سلام دهد؛ و در این صورت که تشهد واجب نماز را در محل خود انجام نداده، واجب است برای تشهد فراموش شده دو سجده سهو بجا

آورد، و احتیاط آن است که پیش از سجدی سهو، تشهد فراموش شده را قضا کند.

دانستن تعداد رکعت های نماز احتیاط

پس 185. برای مکلف، دانستن تعداد رکعت های نماز احتیاط، که یک رکعت است یا دو رکعت، چگونه ممکن است؟

ج. تعداد رکعت های نماز احتیاط به مقدار کمبود احتمالی در نماز است. بنا بر این در شک بین دو و چهار، دو رکعت نماز احتیاط، واجب است؛ و در شک بین سه و چهار، یک رکعت نماز احتیاط ایستاده یا دو رکعت نشسته، واجب است.

اشتباه سهوی در ذکرهای نماز

س 186. اگر کلمه ای از ذکرهای نماز، یا آیات قرآنی یا دعاهای قنوت، سهواً غلط خوانده شود، آیا سجده ی سهو واجب می شود؟

ج. واجب نیست.

نماز قضا

جهل به احکام غسل

س 187. من تا سن هفده سالگی با مسأله ی احتلام و غسل و مانند آن آشنا نبودم، و از کسی هم درباره آن ها چیزی نشنیده بودم، و خودم هم معنای جنابت و وجوب غسل را نمی فهمیدم، لذا نماز و روزه ام تا این سن اشکال دارد، امیدوارم وظیفه ی مرا بیان فرمایید.

ج. همه ی نمازهایی را که در حال جنابت خوانده اید، باید قضا کنید ؛ ولی روزه ای را که در حال جنابت بدون علم به اصل جنابت گرفته اید، صحیح و مجزی است، و قضا ندارد.

ترک نماز و جبران آن

س 188. متأسفانه من در گذشته بر اثر نادانی و ضعف اراده مبتلا به عمل شنیع استمنا بودم، لذا گاهی نماز نمی خواندم که مدت دقیق آن را به یاد ندارم. نماز نخواندن من به صورت مستمر نبوده، بلکه مربوط به زمانی است که جنب بودم و غسل نکرده ام که گمان می کنم حدود شش ماه باشد. تصمیم گرفته ام نمازهایم در این مدت را قضا کنم، آیا قضای آن ها واجب است یا خیر؟

ج. هر مقدار از نمازهای روزانه ای را که می دانید انجام نداده اید، و یا در حال جنابت خوانده اید، قضای آن بر شما واجب است.

نیت نماز قضا در انجام آن

س 189. شخصی که نمی داند نماز قضا بر ذمه اش هست یا خیر، اگر نماز مستحبی یا نافله بخواند، بر فرض که نماز قضا داشته باشد، آیا به عنوان نماز قضای او محسوب می شود؟

ج. نوافل و نمازهای مستحب به جای نماز قضا محسوب نمی شوند، و اگر نماز قضا بر عهده او باشد، واجب است که آن را به نیت نماز قضا بخواند.

علامت بلوغ

س 190. من حدود شش ماه است که به سن تکلیف رسیده ام. چند هفته قبل از رسیدن به آن سن، فکر می کردم تنها علامت بلوغ، تمام کردن پانزده سال هجری قمری است. ولی اکنون کتابی راجع به علامت های بلوغ پسران خواندم که در آن علامت های دیگری برای بلوغ ذکر شده که در من وجود دارند، ولی زمان پیدایش آن ها را نمی دانم. آیا در حال حاضر قضای نماز و روزه بر عهده من هست یا خیر؟ با توجه به این که من گاهی نماز می خواندم و ماه رمضان سال گذشته را به طور کامل روزه گرفته ام، وظیفه من در این باره چیست؟

ج. قضای همه نمازها و روزه هایی که یقین به فوت آن ها پس از رسیدن به سن بلوغ و تکلیف شرعی دارید، واجب است.

غسل باطل

س 191. اگر شخصی در ماه مبارک رمضان سه بار غسل جنابت کند، مثلاً در روزهای بیستم، بیست و پنجم و بیست و هفتم غسل نماید، و بعد یقین کند که یکی از آن غسلها باطل بوده است، نماز و روزه ی او چه حکمی دارد؟

ج. روزه اش صحیح است، ولی بنا بر احتیاط، قضای نمازها به طوری که یقین به فراغت ذمه پیدا کند، واجب است.

س 192. شخصی بر اثر جهل به حکم شرعی، مدتی ترتیب را در غسل رعایت نکرده است، نماز و روزه ی او چه حکمی دارد؟

ج. اگر غسل را به نحوی انجام داده که شرعاً باطل است، قضای نمازهایی که در این حالت با حدث اکبر خوانده، واجب است. ولی روزه اش، اگر در آن هنگام اعتقاد به صحت غسل خود داشته، محکوم به صحت است.

کیفیت خواندن نمازهای قضا

س 193. کسی که قصد دارد نماز قضای یک سال را بخواند، چگونه باید آن را انجام دهد؟

ج. می تواند با یکی از نمازها شروع کند و به ترتیبی که نمازهای پنجگانه یومیه را می خواند، آن را ادامه دهد.

س 194. شخصی مدت زیادی نماز قضا بر عهده دارد، آیا می تواند آن ها را به ترتیب زیر به جا آورد؟

مثلاً بیست بار نماز صبح بخواند.

یک از نماز ظهر و عصر را بیست بار بخواند.

یک از نماز مغرب و عشا را بیست بار بخواند و تا یک سال به همین صورت ادامه دهد.

ج. قضای نمازها به ترتیب مذکور اشکال ندارد.

کیفیت اقامه ی نماز شخص مفلوج

س 195. شخصی از ناحیه سر مجروح شده و قسمتی از مغز وی آسیب دیده که بر اثر آن دست و پای چپ و زبانش فلج گشته است. همچنین نماز را فراموش کرده و قادر به یادگیری آن نیست، ولی می تواند اجزای نماز را با خواندن از کتاب و یا شنیدن از نوار، تشخیص دهد. در حال حاضر وی در رابطه با نماز دو مشکل دارد، یکی این که قدرت تطهیر محل بول و وضو گرفتن را ندارد، دوم این که در قرائت نماز مشکل دارد. تکلیف او چیست؟ همچنین نسبت به نمازهایی که تقریباً به مدت شش ماه از او فوت شده است، چه حکمی دارد؟

ج. اگر بتواند هرچند با کمک دیگران، وضو بگیرد، یا تیمم نماید، واجب است که نماز را به هر نحوی که می تواند بخواند، اگرچه با شنیدن از نوار یا خواندن از روی نوشته و مانند آن باشد. و در مورد طهارت بدن، اگر قدرت بر تطهیر آن هرچند به کمک دیگران ندارد، با همان بدن نجس نماز بخواند، و نمازش صحیح است. قضای نمازهای گذشته ای هم که از وی فوت شده، واجب است، مگر نمازهایی که بر اثر بیهوشی که در تمام وقت نماز ادامه داشته، از او فوت شده باشد.

تدارک نمازهای قضا شده

س 196. در دوران جوانی نمازهای ظهر و عصر من بیشتر از نمازهای مغرب و عشا و صبح قضا شده اند که پشت سر هم بودن و تعداد و ترتیب آن ها را نمی دانم. آیا در این مورد باید نماز دوره ای خوانده شود؟ و نماز دوره ای چیست؟ امیدواریم توضیح فرمایید.

ج. در نماز قضا مراعات ترتیب - غیر از ظهر و عصر و مغرب و عشا از یک روز - واجب نیست و خواندن مقداری که یقین به قضا شدن آن دارید کافی است و دوره کردن به معنای تکرار نماز برای احراز ترتیب بر شما واجب نیست.

قضای نمازهای بی وضو

س 197. گاهی پس از ازدواج مایعی از من خارج می شد که اعتقاد به نجس بودن آن داشتم. لذا به نیت غسل جنابت غسل کرده و نمازم را بدون وضو می

خواندم. در رساله های عملیه این مایع، مذی نامیده شده است. اکنون نمی دانم نمازهایی را که بدون وضو و بی آن که جنب باشم با غسل جنابت خوانده ام، چه حکمی دارد؟

ج. قضای همه نمازهایی که بعد از خروج آن مایع، بدون وضو و با غسل جنابت خوانده اید، واجب است.

کافر تازه مسلمان و نمازهای قبل

س 198. کافری پس از مدتی اسلام آورده است، آیا قضای نماز و روزه هایی که انجام نداده، واجب است؟

ج. واجب نیست.

کمونیسست های تائب و عبادات قضا شده

س 199. بعضی از افراد بر اثر تبلیغات گمراه کننده کمونیست ها چندین سال نماز و واجبات خود را ترک کرده اند، ولی بعد از پیام تاریخی امام راحل به سران شوروی سابق پی به اشتباه خود بردند و به سوی خداوند توبه نموده اند، آن ها در حال حاضر قادر به قضای همه آن نمازها و روزه ها نیستند، وظیفه آن ها چیست؟

ج. بر آنان واجب است که نمازها و روزه های فوت شده را به هر مقدار که قدرت دارند، قضا و هر مقداری که قادر نیستند وصیت نمایند.

ترکه ی میت و قضای نماز و روزه

س 200. شخصی فوت کرده و قضای روزه ی ماه مبارک رمضان و نماز بر عهده اوست، و فرزند ذکوری هم ندارد. مقداری مال به جا گذاشته که برای قضای یکی از نماز و روزه کفایت می کند. در این صورت قضای نماز مقدم است یا روزه؟

ج. ترجیحی بین نماز و روزه نیست، و بر ورثه واجب نیست که ما ترک وی را صرف قضای نماز و روزه او نمایند، مگر آن که در این باره وصیت کرده باشد، که در این صورت باید به وصیت او در اجیر گرفتن از ثلث ترکه برای قضای نماز و روزه اش به هر مقدار که کفایت می کند، عمل کنند.

نمازهای یومیه و آیات و شکسته ی قضا شده

س 201. من در اکثر اوقات، نماز خود را خوانده و در صورت فوت شدن نماز، آن را قضا کرده ام، این نمازهای فوت شده هم مواردی بوده که یا من خواب مانده ام و یا بدن و لباسم نجس بوده و در تطهیر آن ها کوتاهی کرده ام. مقدار نمازهای قضا شده ی یومیه، آیات و قصر را که بر عهده من است، چگونه محاسبه نمایم؟

ج. قضای نمازهایی که یقین به فوت شدن آن ها دارید، کافی است، و از این مقدار هر کدام را که یقین دارید نماز قصر یا آیات بوده، باید بر وفق یقین خود آن ها را به جا آورید، و بقیه را به عنوان قضای نمازهای یومیه بخوانید، و چیزی بیشتر از این مقدار بر شما واجب نیست.

نماز قضای پدر و مادر

سکته مغزی و نمازهای قضا شده

س 202. پدرم سکته مغزی نموده و مدت دو سال مریض بود و بر اثر سکته قادر به تشخیص خوب و بد نبود، یعنی قدرت تفکر و تعقل از او سلب شده بود. در این دو سال نماز و روزه ی خود را انجام نداده است. آیا قضای نماز و روزه او بر من که پسر بزرگ خانواده هستم، واجب است؟ البته می دانم که اگر وی بیماری های مذکور را نداشت، قضای نماز و روزه های او بر من واجب بود. امیدوارم مرا در این مسأله راهنمایی فرمایید.

ج. اگر ضعف عقلی وی به حدی که عنوان جنون بر آن صدق کند، نرسیده و در تمام اوقات نماز در حال اغماز نبوده است، قضای نمازها و روزه های فوت شده او بر شما واجب است، و گرنه چیزی از بابت آن بر شما نیست.

کفاره ی روزه های پدر

س 203. اگر شخصی فوت کند، چه کسی باید کفاره ی روزه ی او را بپردازد؟ آیا بر پسران و دختران وی دادن کفاره واجب است، یا شخص دیگری هم می تواند آن را بدهد؟

ج. کفاره ی روزه که بر پدر واجب است، اگر به نحو تخییری بوده است، یعنی وی هم توانایی روزه گرفتن را داشته و هم اطعام را، در این صورت اگر بتوان آن را از ترکه خارج کرد، از آن برداشت می شود؛ و در غیر این صورت بنا بر احتیاط بر پسر بزرگتر واجب است که روزه را بگیرد.

پسر بزرگی که معذور است

س 204. مرد بزرگسالی به دلایل مشخصی از خانواده اش جدا شده و برقراری ارتباط با آن ها برای او مقدور نیست. وی فرزند بزرگ خانواده هم هست و پدرش در این مدت فوت کرده است و نمی داند چه مقدار نماز قضا و غیر آن بر عهده پدرش است و مال کافی هم برای اجیر گرفتن در اختیار ندارد و خودش هم به علت سن زیاد نمی تواند آن ها را به جا آورد، وظیفه وی چیست؟

ج. قضای نمازهای پدر واجب نیست، مگر آن مقداری که پسر بزرگتر یقین به فوت آن دارد؛ و بر پسر بزرگتر واجب است که نمازهای پدرش را به هر صورتی که امکان دارد، قضا نماید؛ و اگر از انجام آن حتی از اجیر گرفتن برای انجام آن هم عاجز باشد، معذور است.

فرزند اول میت، دختر است

س 205. اگر فرزند بزرگ میت، دختر و فرزند دوّم او پسر باشد، آیا قضای نمازها و روزه های پدر و مادر بر این پسر واجب است؟

ج. ملاک واجب بودن قضای نماز و روزه پدر و مادر این است که فرزند مذکر از دیگر اولاد ذکور میت - اگر میت اولاد ذکور داشته باشد - بزرگتر باشد، و در فرض سؤال قضای نماز و روزه پدر بر پسر که فرزند دوّم پدر است، واجب است؛ و قضای نماز و روزه ای که از مادر فوت شده، نیز بنا بر احتیاط واجب است.

وفات پسر بزرگتر قبل از پدر

س 206. اگر پسر بزرگ چه بالغ باشد یا غیر بالغ، قبل از پدر فوت کند. آیا قضای نمازهای پدر از فرزندان دیگر ساقط می شود؟

ج. تکلیف قضای نماز و روزه پدر بر پسر بزرگی واجب است که هنگام وفات پدر زنده باشد، هر چند فرزند اول

یا پسر اول پدر نباشد.

تفحص از عبادات قضا شده در زمان حیات پدر

س 207. من پسر بزرگ خانواده هستم. آیا واجب است برای خواندن نمازهای قضای پدرم، تا زنده است از او تحقیق کنم یا این که بر او واجب است مرا از مقدار آن آگاه نماید؟ در صورتی که مرا مطلع نکند، تکلیف من چیست؟

ج. تفحص و سؤال بر شما واجب نیست، ولی بر پدر واجب است تا فرصت دارد خودش بخواند؛ و اگر نتوانست وصیت نماید. به هر حال پسر بزرگ، مکلف است که بعد از فوت پدرش، آن مقدار از نماز و روزه هایی را که یقین دارد از پدرش فوت شده است، قضا نماید.

س 208. اگر شخصی فوت کند و همه ی دارایی او خانه ای باشد که فرزندان در آن سکونت دارند، و نماز و روزه بر ذمه او باشد، و پسر بزرگ او هم به علت کارهای روزانه، قادر به قضای آن نباشد، آیا واجب است که این خانه را بفروشند، و نماز و روزه ی او را قضا نمایند؟

ج. در فرض مرقوم، فروش خانه واجب نیست، ولی قضای نماز و روزه ای که به عهده پدر است، در هر حالی بر پسر بزرگتر واجب است، مگر در صورتی که میت وصیت به اجیر گرفتن از ثلث ترکه اش کرده باشد، و ثلث ترکه هم برای انجام همه نماز و روزه های او کفایت کند، که در این صورت ثلث ترکه باید برای آن مصرف شود.

وفات پسر بزرگتر، بعد از پدر

س 209. آیا اگر پسر بزرگ که قضای نماز پدر بر عهده اوست، فوت نماید، انجام آن ها بر ذمه ی وارث پسر بزرگ است یا این که به پسر بعدی پدر (برادر پسر بزرگ) منتقل می شود؟

ج. قضای نماز و روزه پدر که بر پسر بزرگ واجب است، با فوت وی پس از فوت پدرش، بر پسر و یا برادر او واجب نمی شود.

قضای نمازهای پدرتارک الصلوة

س 210. اگر پدری اصلاً نماز نخوانده باشد، آیا همه نمازهای او قضا دارد؟ و انجام آن ها بر پسر بزرگ او واجب است؟

ج. بنا بر احتیاط، قضای آن ها واجب است.

س 211. پدری که همه ی اعمال عبادی خود را عمداً انجام نداده است، آیا بر پسر بزرگ قضای همه نمازها و روزه هایی را که پدرش انجام نداده و به پنجاه سال می رسد، واجب است؟

ج. در این صورت هم احتیاط در قضای آن ها است.

قضای نماز خود، یا پدر

س 212. اگر قضای نماز و روزه بر عهده ی پسر بزرگ باشد، و قضای نماز و روزه پدر هم بر آن اضافه گردد، کدام یک مقدم است؟

ج. در این صورت مخیر است، و شروع به انجام هر کدام کند، صحیح است.

قضای نماز پدر در زمان حیات

س 213. پدرم مقداری نماز قضا دارد، ولی قدرت انجام آن را ندارد. آیا بر من که پسر بزرگ خانواده هستم، جایز است در زمان حیات پدرم نمازهای فوت شده او را قضا نمایم، و یا شخصی را اجیر کنم تا آن را انجام دهد؟

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

ج. نیابت از شخص زنده برای انجام نماز و روزه قضا صحیح نیست.

نماز جماعت

نیت امام جماعت

س 214. امام جماعت در نماز باید چه نیتی بکند؟ آیا نیت جماعت باید بکند یا نیت فردی؟

ج. اگر بخواهد فضیلت نماز جماعت را درک کند، باید قصد امامت و جماعت کند؛ و اگر بدون قصد امامت نماز، مشغول آن شود، نماز وی و اقتدای دیگران به او اشکال ندارد.

سبک شمردن نماز

س 215. در اماکن نظامی هنگام برپایی نماز جماعت که در وقت اداری است، تعدادی از نظامیان به خاطر شرایط کاری در آن شرکت نمی کنند، با آن که انجام آن کارها بعد از وقت اداری و یا در روز بعد ممکن است. آیا این عمل سبک شمردن نماز است؟

ج. بهتر است برای درک فضیلت نماز اول وقت و جماعت، کارهای اداری به گونه ای تنظیم شود که آن ها بتوانند این فریضه الهی را به صورت جماعت و در کمترین مدت بخوانند.

انجام مستحبات در نماز جماعت ادارات

س 216. نظر جناب عالی درباره ی انجام کارهای مستحبی مثل نماز مستحبی یا دعای توسل و یا سایر دعاها طولانی که قبل یا بعد از نماز جماعت و یا در اثنای آن در نمازخانه ی ادارات دولتی برگزار می شود، و بیشتر از نماز جماعت طول می کشد، چیست؟

ج. دعاها و اعمال مستحبی زائد بر فریضه ی الهی نماز جماعت که از شعائر اسلامی است، اگر منجر به تزییع وقت اداری و تأخیر در انجام کارهای واجب شود، اشکال دارد.

اقامه ی نماز جماعت دوم

س 217. آیا اقامه ی نماز جماعت دوم در نزدیکی مکانی که نماز جماعت در آن جا با حضور تعداد زیادی از نمازگزاران اقامه می شود، و صدای اذان و اقامه ی آن شنیده می شود، صحیح است؟

ج. اقامه ی نماز جماعت دوم اشکال ندارد، ولی مناسب است که مؤمنین در یک مکان اجتماع کرده و همگی در یک نماز جماعت شرکت کنند تا بر عظمت مراسم دینی نماز جماعت افزوده شود.

نماز فردی هنگام برپایی نماز جماعت

س 218. بعضی از اشخاص هنگام برپایی نماز جماعت، اقدام به خواندن نماز فردی می کنند، این کار چه حکمی دارد؟

ج. این عمل اگر تضعیف نماز جماعت و اهانت و بی احترامی به امام جماعتی که مردم اعتماد به عدالت او دارند، محسوب شود، جایز نیست.

اقامه ی نماز جماعت در خانه ی مجاور مسجد

س 219. در محله ای چند مسجد وجود دارد که در همه آن ها نماز جماعت اقامه می شود، خانه ای بین دو مسجد واقع شده که فاصله ی آن از یک مسجد ده خانه و از دیگری دو خانه است، در این خانه هم نماز جماعت اقامه می شود، این نماز جماعت چه حکمی دارد؟

ج. سزاوار است که اقامه ی نماز جماعت وسیله ی وحدت و انس باشد، نه این که باعث ایجاد جو اختلاف

و تفرقه گردد، در هر صورت اقامه ی نماز جماعت در خانه ی مجاور مسجد، اگر باعث اختلاف و پراکندگی نگردد، اشکال ندارد.

امامت نماز جماعت غیر راتب

س 220. آیا جایز است شخصی بدون اجازه ی امام جماعت راتب مسجد، که مورد تأیید مرکز اداره ی امور مساجد است، در آن مسجد نماز جماعت اقامه کند؟
ج. اقامه ی نماز جماعت متوقف بر اجازه ی امام جماعت راتب مسجد نیست، ولی بهتر است کسی مزاحم امام جماعت راتب مسجد هنگام حضور وی در آن مسجد برای اقامه ی نماز جماعت نشود، و حتی اگر ایجاد مزاحمت برای او موجب برانگیخته شدن فتنه و مانند آن شود، حرام است.

شوخی و مزاح امام جماعت

س 221. اگر گاهی امام جماعت سخنی بگوید و یا مزاحی کند که خوشایند و مناسب شأن عالم دینی نباشد، آیا با این کار از عدالت ساقط می شود؟
ج. اگر مخالف شرع نباشد، ضرری به عدالت نمی زند.

اقتدا به امام جماعت نا آشنا

س 222. آیا اقتدا به امام جماعت بدون شناخت واقعی او جایز است؟
ج. اگر عدالت او نزد مأموم به هر طریقی ثابت باشد، اقتدا به او جایز و نماز جماعت صحیح است.

عدالت امام جماعت

س 223. اگر شخصی اعتقاد به عدالت و تقوای فردی داشته باشد و در همان زمان معتقد باشد که شخص مزبور در مواردی به او ظلم کرده است، آیا می تواند او را به طور کلی عادل بداند؟

ج. تا برای او احراز نشود که عمل آن امام جماعت که او آن را ظلم می شمارد، با علم و اختیار و بدون مجوز شرعی بوده، مجاز نیست که حکم به فسق او نماید.

س 224. آیا اقتدا به امام جماعتی که می تواند امر به معروف و نهی از منکر کند، ولی انجام نمی دهد، جایز است؟

ج. مجرد ترک امر به معروف و نهی از منکر که ممکن است بر اثر عذر مقبولی نزد مکلف باشد، به عدالت ضرر نمی زند، و مانع اقتدا به او نیست.

س 225. به نظر شما معنای عدالت چیست؟

ج. عدالت عبارت از حالت نفسانی است که باعث می شود انسان همیشه تقوایی داشته باشد که مانع از ترک واجبات یا انجام محرمات شرعی است، و برای احراز آن، حسن ظاهر، کافی است.

امام جماعت غیر روحانی

س 226. ما تعدادی جوان هستیم که در تکیه ها و حسینیه ها دور هم جمع می شویم و هنگام رسیدن وقت نماز فرد عادل را مقدم کرده و برای نماز به او اقتدا می کنیم. ولی بعضی از برادران به این کار اشکال نموده و می گویند امام راحل (ره) خواندن نماز پشت سر غیر عالم دینی را حرام می داند، وظیفه ما چیست؟

ج. با دسترسی به روحانی، به غیر روحانی اقتدا نکنند.

نماز جماعت دو نفره

س 227. آیا دو نفر می توانند نماز جماعت اقامه کنند؟

ج. اگر مراد، تشکیل نماز جماعتی است که مرکب از امام و یک مأوم باشد، اشکال ندارد.

قرائت حمد و سوره نماز ظهر و عصر توسط مأوم

س 228. اگر مأوم در نماز جماعت ظهر و عصر حمد و سوره را برای تمرکز ذهن قرائت کند با این که بر او واجب نیست، نماز او چه حکمی دارد؟

ج. در نمازی که باید آهسته خوانده شود، مثل نماز ظهر و عصر، قرائت برای او جایز نیست، حتی اگر برای تمرکز ذهن باشد.

استفاده ی امام جماعت از دوچرخه

س 229. اگر امام جماعت با دوچرخه برای اقامه ی نماز جماعت برود، و همه ی قوانین عبور و مرور را رعایت کند، چه حکمی دارد؟

ج. این کار به عدالت و صحت امامت جماعت، ضرر نمی زند.

اقتدا در آخر نماز

س 230. اگر انسان نماز جماعت را به طور کامل درک نکند، و به آخر آن برسد، و برای درک ثواب آن، تکبیرة الاحرام را گفته و بنشیند و تشهد را با امام بخواند و بعد از سلام او برخیزد و رکعت اول را بخواند، آیا این کار را در تشهد رکعت دوم نمازهای چهار رکعتی هم می تواند انجام دهد؟

ج. این طریق مختص تشهد آخر نماز جماعت و برای درک ثواب جماعت است.

اخذ اجرت برای امامت جماعت

س 231. آیا جایز است امام جماعت برای نماز اجرت بگیرد؟

ج. مانعی ندارد.

تکرار امامت نماز جماعت

س 232. آیا جایز است امام جماعت در یک زمان عهده دار امامت دو نماز (دو نماز عید یا هر نمازی) گردد؟

ج. تکرار نماز جماعت برای یک بار به خاطر مأومین دیگر در نمازهای یومیه جایز و بلکه مستحب است. ولی جواز آن در نماز عید مشکل است.

قرائت حمد و سوره توسط مأوم

س 233. اگر امام جماعت در رکعت سوم یا چهارم نماز عشا باشد، و مأوم در رکعت دوم؛ آیا بلند قرائت کردن حمد و سوره بر مأوم واجب است؟

ج. در فرض سؤال واجب است که حمد و سوره را آهسته بخواند.

شعارهای اسلامی بعد از نماز جماعت

س 234. در نماز جماعت بعد از سلام، ابتدا آیه ی صلوات بر پیامبر تلاوت می شود، و نمازگزاران سه مرتبه صلوات بر محمد و آل محمد (صلی الله علیه و آله) می فرستند، بعد از آن سه بار تکبیر می گویند، و سپس شعارهای سیاسی به صورت دعا و برائت توسط مؤمنین با صدای بلند داده می شود، آیا این کار اشکال دارد؟

ج. قرائت آیه و ذکر صلوات بر پیامبر و آل او (صلی الله علیهم اجمعین) نه تنها اشکال ندارد، بلکه مطلوب بوده و ثواب دارد؛ و مواظبت بر شعارهای اسلامی و شعار انقلاب اسلامی (تکبیر و ملحقات آن) که یادآور رسالت و اهداف بلند انقلاب اسلامی است، هم مطلوب است.

ترک تشهد

س 235. اگر شخصی در رکعت دوم نماز جماعت به مسجد برسد، و بر اثر جهل به مسأله، تشهد و قنوت را که باید در رکعت بعد به جا آورد، انجام ندهد، آیا نماز وی صحیح است؟

ج. نماز صحیح است؛ ولی بنا بر احتیاط، قضای تشهد را به جا آورد؛ و دو سجده ی سهو هم برای ترک تشهد، بر او واجب است.

رضایت امام جماعت و اقتدا به مأموم

س 236. آیا رضایت کسی که در نماز به او اقتدا می شود، شرط است؟

آیا اقتدا به مأموم صحیح است؟

ج. رضایت امام جماعت شرط صحت اقتدا نیست؛ و اقتدا به مأموم تا وقتی که نمازش را به جماعت ادامه می دهد، صحیح نیست.

اقتدا به مأموم از روی اشتباه

س 237. دو نفر که یکی امام است و دیگری مأموم، اقامه نماز جماعت کرده اند. شخص سومی به تصور این که فرد دوم امام است، به او اقتدا می کند و بعد از نماز می فهمد که وی مأموم بوده نه امام، نماز شخص سوم چه حکمی دارد؟

ج. اقتدا به مأموم صحیح نیست، ولی زمانی که انسان نداند و به او اقتدا کند، اگر در رکوع و سجود به وظیفه نمازگزار منفرد عمل کرده، بدین معنی که رکنی را عمداً و یا سهواً کم یا زیاد نکرده باشد، نمازش صحیح است.

اقتدا به نماز مغرب امام، در نماز عشاء مأموم

س 238. کسی که قصد خواندن نماز عشا را دارد، آیا می تواند به کسی که نماز مغرب می خواند، اقتدا نماید؟

ج. اشکال ندارد.

ارتفاع محل نماز امام، نسبت به مأمومین

س 239. آیا عدم رعایت ارتفاع محل نماز امام نسبت به مأمومین، موجب بطلان نماز آن ها می شود یا خیر؟

ج. اگر بلندی جایگاه امام نسبت به جایگاه مأمومین، بیشتر از حدی باشد که شرعاً مجاز است، موجب بطلان نماز جماعت است.

نماز شکسته در تمام صف اول

س 240. اگر یکی از صف های نماز جماعت به طور کامل از افرادی تشکیل شده باشد که نمازشان قصر است، و نماز همه ی افراد صف بعدی تمام باشد، اگر افراد صف جلو بعد از خواندن دو رکعت نماز، فوراً برای خواندن دو رکعت بعدی اقتدا کنند، آیا نماز کسانی که در صف پشت سر آن ها هستند، نسبت به دو رکعت

آخر نماز، جماعت باقی می ماند؛ یا فردی می شود؟

ج. در فرض سؤال که بلافاصله اقتدا می کنند، جماعت باقی می ماند.

ورود نفر آخر به نماز جماعت قبل از افراد جلوتر

س 241. اگر مأوم در آخر یکی از دو طرف صف اول نماز ایستاده باشد، آیا می تواند قبل از مأومینی که بین او و امام ایستاده اند، وارد نماز جماعت شود؟

ج. اگر مأومینی که بین او و امام ایستاده اند، بعد از این که امام جماعت شروع به نماز کرد، به طور کامل، آماده ی اقتدا نمودن باشند، می تواند به نیت جماعت وارد نماز شود.

ترک حمد و سوره در اقتدا به رکعت سوم امام

س 242. کسی که به رکعت سوم نماز جماعت برسد، و به خیال این که امام در رکعت اول است، چیزی نخواند، آیا اعاده ی نماز بر او واجب است؟

ج. اگر قبل از رکوع متوجه شود قرائت واجب است، ولی اگر بعد از این که داخل رکوع شد متوجه شود، نماز او صحیح است، و چیزی بر او واجب نیست؛ هرچند احتیاط مستحب این است که دو سجده ی سهو برای ترک سهوی قرائت به جا آورد.

امامت به نیت نماز قضای احتیاطی

س 243. برای برگزاری نماز جماعت در اداره های دولتی و دبیرستان ها نیاز شدیدی به امام جماعت وجود دارد، و چون غیر از من عالم دیگری در منطقه وجود ندارد، مجبور هستم یک نماز را در مکان های مختلف برای سه یا چهار بار به عنوان امام جماعت اقامه کنم، و چون همه ی مراجع، نماز جماعت دوّم را اجازه می دهند، آیا در بیشتر از آن، نیت نماز قضای احتیاطی جایز است؟

ج. امامت به نیت نماز قضای احتیاطی صحیح نیست.

اقامه ی نماز جماعت در دانشگاه نزدیک مسجد

س 244. یکی از دانشگاه ها اقدام به برگزاری نماز جماعت برای کارمندان خود در یکی از ساختمان های مربوط به دانشگاه که در مجاورت یکی از مساجد شهر قرار دارد، کرده است، با توجه به این که در همان زمان در آن مسجد نماز جماعت اقامه می شود، شرکت در نماز جماعت دانشگاه چه حکمی دارد؟

ج. شرکت در نماز جماعتی که از نظر مأوم، واجد شرایط اقتدا و جماعت است، اشکال ندارد، هرچند نزدیک مسجدی باشد که در همان زمان در آن نماز جماعت برگزار می شود.

امام جماعت قاضی غیر مجتهد

س 245. آیا نماز خواندن پشت سر امام جماعتی که شغل قضاوت دارد، ولی مجتهد نیست، صحیح است؟

ج. اگر شغل قضاوت او بعد از نصب وی توسط کسی که صلاحیت نصب را دارد، باشد، مانع اقتدا به او در نماز نیست.

تفاوت مرجع تقلید امام جماعت با مأوم

س 246. آیا کسی که در نماز مسافر مقلد امام خمینی (ره) است، می تواند به امام جماعتی که در آن مسأله مقلد مرجع دیگری است، به خصوص در نماز جمعه، اقتدا نماید؟

ج. اختلاف در تقلید مانع از صحّت اقتدا نیست، ولی اقتدا در نمازی که طبق فتوای مرجع تقلید مأوم،

قصر است، و طبق فتوای مرجع تقلید امام جماعت، تمام است، یا بالعکس صحیح نیست.

اشتباه امام جماعت و وظیفه ی مأموم

س 247. اگر امام جماعت سهواً بعد از تکبیرة الاحرام به رکوع برود، وظیفه مأموم چیست؟

ج. اگر مأموم بعد از داخل شدن در نماز جماعت و پیش از رفتن به رکوع متوجه شود، واجب است که نیت فرادی نموده، و حمد و سوره را قرائت کند.

مأمومین غیر بالغ در صف های جلوتر

س 248. اگر تعدادی از دانش آموزان غیر بالغ مدارس بعد از صف سوم یا چهارم نماز جماعت ایستاده باشند و بعد از آن ها تعدادی از افراد مکلف ایستاده باشند، نماز مکلفین صف های بعدی چه حکمی دارد؟

ج. در فرض مذکور اشکال ندارد.

تیمم بدل از غسل امام جماعت

س 249. آیا تیمم بدل از غسل، نسبت به امام جماعتی که معذور است، برای اقامه ی نماز جماعت کافی است؟

ج. اگر شرعاً معذور باشد، می تواند با تیمم بدل از غسل، امام جماعت شود؛ و اقتدا به او اشکال ندارد.

امام جماعتی که قرائت وی صحیح نیست

صحت قرائت برای امام و مأوم

س 250. آیا در صحت قرائت بین نماز فردی و نماز مأوم یا امام تفاوت وجود دارد، یا این که صحت قرائت در هر حال مسأله واحدی است؟

ج. اگر قرائت مکلف صحیح نباشد، و قدرت بر یادگیری هم نداشته باشد، نماز او صحیح است، ولی دیگران نمی توانند به وی اقتدا کنند.

اشتباه در قرائت امام جماعت

س 251. قرائت بعضی از ائمه جماعات از جهت مخارج حروف صحیح نیست. آیا کسی که حروف را به طور صحیح از مخارج خود ادا می کند، می تواند به آنان اقتدا نماید؟ عده ای می گویند می توانید نماز را به جماعت بخوانید، ولی باید بعداً اعاده نمایید، من که فرصت اعاده ندارم، وظیفه ام چیست؟ آیا می توانم در نماز جماعت شرکت نموده ولی حمد و سوره را آهسته بخوانم؟

ج. اگر قرائت امام از نظر مأوم صحیح نباشد، اقتدا و نماز جماعت او باطل است و اگر نمی تواند نماز را اعاده کند، اقتدا نکردن اشکال ندارد، ولی آهسته خواندن در قرائت نمازی که باید بلند خوانده شود، برای اظهار اقتدا به امام جماعت صحیح و مجزی نیست.

اشتباه در قرائت امام جمعه

س 252. عده ای معتقدند که قرائت بعضی از ائمه جمعه صحیح نیست، زیرا یا حروف را آن گونه که هست، ادا نمی کنند، و یا حرکت آن ها را طوری تغییر می دهند که دیگر آن حرف نیست. آیا اقتدا به آنان بدون اعاده نمازی که پشت سر آنان خوانده می شود، صحیح است؟

ج. ملاک صحت قرائت عبارت است از رعایت قواعد زبان عربی و ادای حروف از مخارج آن به طوری که اهل لسان آن را ادای آن حرف بدانند نه حرف دیگر؛ اگر مأوم قرائت امام را مطابق قواعد و صحیح نداند، نمی تواند به او اقتدا کند و در صورت اقتداء، نماز او صحیح نیست و اعاده ی آن واجب است.

س 253. اگر امام جماعت در اثنای نماز در کیفیت تلفظ کلمه پس از ادای آن شک کند و بعد از فراغت از نماز علم پیدا کند که در تلفظ آن کلمه اشتباه کرده است، نماز او و مأومین چه حکمی دارد؟

ج. نماز محکوم به صحت است.

تجوید قرائت امام جماعت

س 254. وظیفه ی شرعی شخص به خصوص معلم قرآن کریم که یقین دارد امام جماعت، نماز خود را از جهت تجوید غلط می خواند چیست؟ در حالی که این فرد به دلیل عدم شرکت در نماز جماعت در معرض تهمت های زیادی قرار گرفته است.

ج. رعایت محسنات تجوید لازم نیست، ولی اگر قرائت امام جماعت از نظر مأوم صحیح نباشد، و در نتیجه نماز او را صحیح نداند، نمی تواند به او اقتدا کند، لکن شرکت ظاهری در نماز جماعت برای یک غرض عقلایی، اشکال ندارد.

امامت شخص ناقص العضو

اقتدا به امام جماعت معلول جسمی

س 255. اقتدا به معلولان عزیزی که دست یا پای آنها فلج است، چه حکمی دارد؟

ج. احتیاط در ترک آن است.

قطع دست راست امام جماعت

س 256. من از طلاب علوم دینی هستم که دست راستم بر اثر عمل جراحی قطع شده است. به تازگی متوجه شده ام که امام خمینی (ره) امامت فرد ناقص برای کامل را جایز نمی داند. بنا بر این خواهشمندم حکم نمازهای مأمومینی را که تا به حال امام جماعت آنان بوده ام، بیان فرمایید.

ج. نماز مأمومین که در گذشته بر اثر جهل به حکم شرعی به شما اقتدا کرده اند، محکوم به صحت است؛ و اعاده و قضا، بر آنان واجب نیست.

قطع انگشت شست پای امام جماعت

س 257. من از طلاب علوم دینی هستم که در جریان جنگ تحمیلی بر جمهوری اسلامی ایران از ناحیه پا مجروح و انگشت شست پایم قطع شده است، در حال حاضر امام جماعت یکی از حسینیه ها هستم، آیا این کار اشکال شرعی دارد؟ لطفاً حکم آن را بیان فرمایید.

ج. این مقدار نقص در امام، مضرّ به امامت جماعت نیست. بلی در مثل قطع کامل دست یا پا امامت محل اشکال است.

شرکت زنان در نماز جماعت

شرکت زنان در نماز جماعت و جمعه

س 258. آیا شارع مقدس زنان را همانند مردان به شرکت در نماز جماعت مساجد یا نماز جمعه تشویق فرموده، یا این که نماز خواندن آن ها در خانه بهتر است؟

ج. شرکت زنان در نماز جمعه و جماعت اشکال ندارد، و ثواب جماعت دارد.

امامت زن در نماز جماعت

س 259. در چه صورتی زن می تواند امام جماعت شود؟

ج. امامت زن در نماز جماعت فقط برای زنان جایز است.

کیفیت صفوف مردان و زنان در نماز جماعت

س 260. شرکت زنان (مانند مردان) در نماز جماعت از جهت استحباب و کراهت چه حکمی دارد؟

شرکت آن ها در صورتی که پشت سر مردان بایستند چه حکمی دارد؟

آیا در حالی که پشت سر مردان برای نماز جماعت ایستاده اند، احتیاج به پرده و ساتر است؟

اگر در نماز کنار مردان بایستند، از جهت حائل چه حکمی دارد؟

با توجه به این که پشت پرده بودن زنان هنگام نماز جماعت و سخنرانی ها و مراسم دیگر، موجب تحقیر و اهانت به آن ها می شود.

ج. حضور و شرکت زنان در نماز جماعت اشکال ندارد و اگر پشت سر مردان بایستند، احتیاجی به حائل و

پرده نیست؛ ولی اگر در کنار مردان بایستند سزاوار است که حائلی بین آن ها باشد، تا کراهت کنار هم

ایستادن مردان و زنان در نماز برطرف شود.

و این که وجود حائل بین زنان و مردان در نماز، موجب تحقیر و توهین به شأن و کرامت زنان می شود،

توهّم و خیالی بیش نیست، و اساسی ندارد؛ به علاوه دخالت دادن نظرات شخصی در فقه صحیح نیست.

س 261. کیفیت اتصال و عدم اتصال صفوف زنان و مردان در نماز در صورت نبودن پرده و حائل چگونه است؟

ج. زنان می توانند پشت سر مردان بدون فاصله بایستند.

اقتدا به اهل سنت

نماز جماعت پشت سر اهل سنت

س 262. آیا نماز جماعت پشت سر اهل سنت جایز است؟

ج. نماز جماعت برای حفظ وحدت اسلامی، جایز و صحیح است.

س 263. محل کار من در یکی از مناطق کردنشین است که اکثر ائمه جمعه و جماعات آن جا از اهل سنت هستند، اقتدا به آن ها چه حکمی دارد، و آیا غیبت آن ها جایز است؟

ج. مشارکت با آنان در نماز جمعه و جماعتشان از جهت حفظ وحدت اشکال ندارد و از غیبت باید پرهیز شود.

عمل بر وفق اهل سنت در نماز جماعت با آنان

س 264. در مکان های مشارکت و رفت و آمد با برادران اهل سنت، هنگام شرکت در نمازهای روزانه، در بعضی از موارد مانند آنان عمل می کنیم، مثل نماز به صورت تکتف و عدم رعایت وقت و سجده بر فرش، آیا این نمازها احتیاج به اعاده دارند؟

ج. اگر حفظ وحدت مقتضی انجام آن کارها باشد، نماز صحیح و مجزی است، حتی اگر سجده بر فرش و مانند آن باشد، ولی تکتف در نماز جایز نیست، مگر این که ضرورت آن را اقتضا کند.

سجده بر فرش

س 265. در مکه و مدینه به استناد فتوای امام خمینی (ره) نماز جماعت را با برادران اهل سنت می خوانیم، و گاهی برای درک فضیلت نماز در مسجد مثل آدای نماز عصر یا عشا بعد از نماز ظهر و مغرب آن را به صورت فردی در مساجد اهل سنت بدون مهر و با سجده بر فرش به جا می آوریم، این نمازها چه حکمی دارد؟

ج. در فرض مذکور اگر با فریضه ی تقیّه منافات نداشته باشد، باید بر چیزی که سجده بر آن صحیح است سجده کند.

تکتف در نماز

س 266. مشارکت ما شیعیان در نماز جماعت مساجد کشورهای دیگر با برادران اهل سنت که دست بسته نماز می خوانند، چگونه است؟ آیا تبعیت از آنان در تکتف بر ما واجب است یا آن که باید نماز را بدون تکتف بخوانیم؟

ج. اقتدا به اهل سنت، برای رعایت وحدت جایز است و نماز خواندن با آن ها صحیح و مجزی است، ولی تکتف واجب نیست و بلکه جایز نیست، مگر در صورتی که ضرورتی آن را اقتضا کند.

چسباندن انگشتان کوچک پاها در نماز جماعت اهل سنت

س 267. هنگام شرکت در نماز جماعت با برادران اهل سنت، چسباندن انگشتان کوچک پا در حال قیام به انگشتان پاهای دو نفری که در دو طرف نمازگزار ایستاده چنانچه آنان ملتزم هستند چه حکمی دارد؟

ج. این کار واجب نیست، ولی انجام آن به صحت نماز ضرر نمی رساند.

نماز مغرب اهل سنت در وقت غروب

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

س 268. برادران اهل سنت در ایام حج یا غیر آن، نماز مغرب را قبل از اذان مغرب می خوانند، آیا برای ما اقتدا به آنان و اکتفا به آن نماز صحیح است؟

ج. معلوم نیست که آنان نماز را قبل از وقت بخوانند، ولی اگر مکلف دخول وقت را احراز نکند، نمی تواند داخل شود، مگر آن که رعایت وحدت آن را اقتضا کند که در این صورت شرکت در نماز جماعت آنان و اکتفا به آن اشکال ندارد.

نماز جمعه

نماز جمعه در عصر حاضر

س 269. نظر جناب عالی در باره ی شرکت در نماز جمعه با توجه به این که در عصر غیبت حضرت حجت (عج) به سر می بریم، چیست؟ اگر افرادی اعتقاد به عدالت امام جمعه نداشته باشند، آیا تکلیف شرکت در نماز جمعه از آنان ساقط می شود؟

ج. هرچند نماز جمعه در عصر حاضر واجب تخییری است و حضور در آن واجب نیست، ولی با توجه به فوائد و آثار شرکت در آن، سزاوار نیست که مؤمنین خود را از برکات حضور در این نماز به مجرد تشکیک در عدالت امام جمعه و یا عذرهای واهی دیگر، محروم سازند.

معنای وجوب تخییری نماز جمعه

س 270. معنای وجوب تخییری در مسأله ی نماز جمعه چیست؟

ج. معنای آن این است که مکلف در ادای فریضه واجب ظهر روز جمعه بین خواندن نماز جمعه یا نماز ظهر مخیر است.

شرکت نکردن در نماز جمعه

س 271. نظر جناب عالی در مورد شرکت نکردن در نماز جمعه بر اثر بی مبالاتی، چیست؟

ج. ترک حضور و شرکت نکردن در نماز عبادی سیاسی جمعه به خاطر اهمیت ندادن به آن، شرعاً مذموم است.

س 272. بعضی از مردم به دلیل عذرهای واهی و گاهی بر اثر اختلاف دیدگاه ها، در نماز جمعه شرکت نمی کنند، نظر جناب عالی در این باره چیست؟

ج. نماز جمعه هرچند واجب تخییری است، ولی خودداری از شرکت در آن به صورت دائمی وجه شرعی ندارد.

اقامه نماز جماعت ظهر در نزدیک محل نماز جمعه

س 273. آیا اقامه نماز جماعت ظهر همزمان با اقامه نماز جمعه در مکان دیگری نزدیک محل اقامه نماز جمعه جایز است؟

ج. این کار فی نفسه اشکال ندارد و موجب برائت ذمه مکلف از فریضه ظهر جمعه می شود، زیرا در عصر حاضر، نماز جمعه واجب تخییری است، ولی با توجه به این که اقامه نماز جماعت ظهر در روز جمعه در مکانی نزدیک محل اقامه نماز جمعه باعث تفرقه صفوف مؤمنین می شود و چه بسا در نظر مردم بی احترامی و اهانت به امام جمعه و کاشف از بی اعتنائی به نماز جمعه است، بنا بر این سزاوار است که مؤمنین اقدام به انجام آن نکنند، و حتی در صورتی که مستلزم مفاسد و حرام باشد، واجب است از اقامه آن اجتناب کنند.

اقتدا به نماز عصر به امامت غیر امام جمعه

س 274. آیا خواندن نماز ظهر در فاصله زمانی بین نماز جمعه و نماز عصر، جایز است؟ اگر نماز عصر را شخصی غیر از امام جمعه بخواند، آیا اقتدا به او در نماز عصر جایز است؟

ج. نماز جمعه مجزی از نماز ظهر است، ولی خواندن آن بعد از نماز جمعه از باب احتیاط اشکال ندارد؛ و اقتدا در نماز عصر روز جمعه به غیر امام جمعه اشکال ندارد، ولی هرگاه بخواهد با مراعات احتیاط در خواندن نماز ظهر پس از خواندن نماز جمعه عصر را به جماعت بخواند، احتیاط کامل این است که به کسی اقتدا نماید که نماز ظهر را احتیاطاً بعد از نماز جمعه خوانده است.

نخواندن نماز ظهر توسط امام جمعه بعد از نماز جمعه

س 275. اگر امام جمعه نماز ظهر را بعد از نماز جمعه نخواند، آیا مأوم می تواند آن را احتیاطاً به جا آورد؟

ج. برای او جایز است.

امام جمعه و کسب اجازه از حاکم شرع

س 276. آیا بر امام جمعه کسب اجازه از حاکم شرع واجب است؟ مراد از حاکم شرع چه کسی است؟ و آیا این حکم در شهرهای دور دست هم جاری است؟

ج. اصل جواز امامت برای اقامه نماز جمعه متوقف بر این اجازه نیست، ولی ترتب احکام نصب وی برای امامت جمعه متوقف بر این است که منصوب از طرف ولی امر مسلمین باشد؛ و این حکم شامل هر سرزمین و شهری که ولی امر مسلمین در آن حاکم و مطاع است، می شود.

امامت امام جمعه برای دو شهر

س 277. آیا جایز است امام جمعه منصوب در صورت نبودن مانع یا معارض نماز جمعه را در غیر از مکانی که برای آن جا نصب شده، اقامه نماید؟

ج. این عمل فی نفسه جایز است، ولی احکام انتصاب برای امامت جمعه بر آن مترتب نمی شود.

تعیین امام جمعه موقت

س 278. آیا انتخاب امام جمعه ی موقت باید به وسیله ولی فقیه باشد، یا این که خود ائمه جمعه می توانند افرادی را به عنوان امام جمعه موقت انتخاب نمایند؟

ج. جایز است امام جمعه ی منصوب، شخصی را به عنوان جانشین موقت برای خودش انتخاب کند، ولی بر امامت فرد نائب، احکام انتصاب از طرف ولی فقیه مترتب نمی شود.

شک در عدالت امام جمعه

س 279. اگر مکلف امام جمعه منصوب را عادل نداند، و یا در عدالت او شک داشته باشد، آیا برای حفظ وحدت مسلمانان می تواند به او اقتدا کند؟ آیا کسی که در نماز جمعه شرکت نمی کند، جایز است دیگران را تشویق به عدم حضور در آن نماید؟

ج. اقتدا به کسی که او را عادل نمی داند، و یا در عدالت وی شک دارد، صحیح نیست، و نماز جماعت او هم صحیح نمی باشد، ولی حضور و شرکت در نماز جماعت برای حفظ وحدت اشکال ندارد، و در هر صورت حق ندارد، دیگران را ترغیب و تشویق به عدم حضور در نماز جمعه کند.

س 280. شرکت نکردن در نماز جمعه که برای مکلف دروغگویی امام جمعه آن ثابت شده است، چه حکمی دارد؟

ج. مجرد کشف خلاف چیزی که امام جمعه گفته، دلیل بر دروغگویی او نیست، زیرا ممکن است گفته او از روی اشتباه یا خطا و یا توریه باشد، و سزاوار نیست انسان به مجرد توهم خروج امام جمعه از عدالت، خود را از برکات نماز جمعه محروم نماید.

احراز عدالت با نصب امام جمعه

س 281. آیا تشخیص و احراز عدالت امام جمعه ی منصوب از طرف امام راحل یا ولی فقیه عادل، بر مأموم واجب است، یا این که انتصاب او به امامت جمعه برای اثبات عدالت وی کافی است؟

ج. اگر نصب او به امامت جمعه، موجب وثوق و اطمینان مأموم به عدالت وی شود، در صحت اقتدا به او کافی است.

س 282. آیا تعیین امام جماعت برای مساجد از طرف علمای مورد اطمینان، یا تعیین ائمه جمعه از طرف ولی امر مسلمین، نوعی شهادت بر عدالت آنان محسوب می شود یا این که باید درباره عدالت آنان تحقیق شود؟

ج. اگر نصب امام جمعه یا جماعت موجب اطمینان به عدالت وی شود، اقتدا به او جایز است.

یقین به عدم عدالت امام جمعه

س 283. در صورت شک در عدالت امام جمعه و یا خدای نکرده یقین به عدم آن، آیا اعاده نمازهایی که پشت سر او خوانده ایم، واجب است؟

ج. اگر شک در عدالت یا یقین به عدم عدالت بعد از فراغ از نماز باشد، نمازهای خوانده شده صحیح است و اعاده آن ها واجب نیست.

نماز جمعه در کشورهای اروپایی

س 284. شرکت در نماز جمعه که از طرف دانشجویان کشورهای اسلامی در کشورهای اروپایی و غیر آن ها برگزار می شود، و بیشتر شرکت کنندگان در آن و همچنین امام جمعه از برادران اهل سنت هستند، چه حکمی دارد؟ و در این صورت آیا خواندن نماز ظهر بعد از اقامه نماز جمعه واجب است؟

ج. شرکت در آن برای حفظ وحدت و اتحاد مسلمانان اشکال ندارد، و خواندن نماز ظهر واجب نیست.

اختلاف برای برگزاری دو نماز جمعه در یک شهر پاکستان

س 285. در یکی از شهرهای پاکستان مدت چهل سال است که نماز جمعه برگزار می شود. در حال حاضر شخصی بدون رعایت فاصله ی شرعی بین دو نماز جمعه، اقدام به برگزاری نماز جمعه دیگری نموده که منجر به بروز اختلاف بین نمازگزاران شده است، این عمل شرعاً چه حکمی دارد؟

ج. انجام هر گونه کاری که منجر به بروز اختلاف بین مؤمنین و پراکندگی صفوف آنان شود، جایز نیست، چه رسد به مثل نماز جمعه که از شعائر اسلامی و از مظاهر وحدت صفوف مسلمانان است.

س 286. خطیب مسجد جامع جعفری در راولپندی اعلام نموده که نماز جمعه به علت کارهای ساختمانی در آن برگزار نخواهد شد، و اکنون که عملیات تعمیر مسجد به پایان رسیده، با مشکلی مواجه شده ایم، و آن این که در فاصله چهار کیلومتری ما، نماز جمعه در مسجد دیگری اقامه می شود. با توجه به مسافت مزبور آیا اقامه نماز جمعه در مسجد جامع جعفری صحیح است یا خیر؟

ج. اگر فاصله ی بین دو نماز جمعه یک فرسخ شرعی نباشد، نماز جمعه ای که بعد از نماز جمعه اول برگزار می شود، باطل است ؛ و در صورتی که مقارن هم اقامه شوند، هر دو باطل می باشند.

خواندن نماز جمعه به نحو فرادی

س 287. آیا خواندن نماز جمعه که به صورت جماعت اقامه می شود، به طور فردی صحیح است؟ بدین معنی که شخصی نماز جمعه را به صورت فردی در کنار کسانی که آن را به نحو جماعت برگزار می کنند، بخواند.

ج. از شرایط صحت نماز جمعه، این است که به صورت جماعت اقامه شود. نماز جمعه به نحو فردی صحیح نیست.

نماز جمعه از مأموم مسافر

س 288. کسی که نمازش شکسته است آیا می تواند آن را به صورت جماعت، پشت سر امام جمعه بخواند؟

ج. نماز جمعه از مأموم مسافر، صحیح و مجزی از نماز ظهر است.

ذکر نام مبارک حضرت زهرا (س) در خطبه دوم نماز جمعه

س 289. آیا ذکر نام مبارک حضرت زهرا (سلام الله علیها) به عنوان یکی از ائمه مسلمانان در خطبه دوم نماز جمعه واجب است؟ یا این که واجب است ذکر نام آن حضرت به قصد استحباب باشد؟

ج. عنوان ائمه مسلمین شامل حضرت زهرا (سلام الله علیها) نمی شود؛ و ذکر نام مبارک آن حضرت در خطبه ی نماز جمعه واجب نیست، ولی تبرک جستن به ذکر نام شریف آن حضرت اشکال ندارد، بلکه امری پسندیده و موجب اجر و ثواب است.

اقتدای نماز واجب دیگر به نماز جمعه

س 290. در حالی که امام جمعه، نماز جمعه را اقامه می کند، آیا مأموم می تواند برای خواندن نماز واجب دیگری به او اقتدا نماید؟

ج. صحت آن، محل اشکال است.

خواندن خطبه های نماز جمعه، قبل از وقت ظهر شرعی

س 291. آیا خواندن خطبه های نماز جمعه قبل از وقت ظهر شرعی صحیح است؟

ج. خواندن آن قبل از زوال جایز است، ولی احتیاط آن است که قسمتی از آن در وقت ظهر باشد.

عدم درک خطبه ها و رسیدن به نماز جمعه

س 292. اگر مأموم چیزی از خطبه های نماز جمعه را درک نکند، بلکه فقط هنگام نماز حاضر شود، و به امام جمعه اقتدا نماید، آیا نماز او صحیح و مجزی است؟

ج. نماز او صحیح و مجزی است، حتی اگر امام را در رکوع رکعت آخر نماز جمعه درک کند.

وقت نماز جمعه

س 293. نماز جمعه در شهر ما یک ساعت و نیم بعد از اذان ظهر اقامه می شود، آیا این نماز مجزی از نماز ظهر است، یا این که اعاده ی آن لازم است؟

ج. وقت نماز جمعه از اول زوال خورشید شروع می شود، و احوط آن است که از اوائل عرفی زوال در حدود یکی دو ساعت به تأخیر نیفتد.

خواندن نماز ظهر و عصر در اول وقت ظهر جمعه

س 294. کسی که توانایی رفتن به نماز جمعه را ندارد، آیا می تواند نماز ظهر و عصر را در اوائل وقت بخواند یا این که باید صبر کند تا نماز جمعه تمام شود، و بعد از آن نماز ظهر و عصر را بخواند؟

ج. صبر کردن بر او واجب نیست، و می تواند نماز ظهر و عصر را در اول وقت بخواند.

اقتدای امام جمعه ی منصوب به امام جمعه ی موقت

س 295. اگر امام جمعه ی منصوب، سالم و حاضر در محل برگزاری نماز جمعه باشد، آیا جایز است، که امام جمعه ی موقت را مکلف به اقامه ی نماز جمعه نماید؟ آیا صحیح است به امام جمعه ی موقت اقتدا کند؟

ج. اقامه ی نماز جمعه به امامت نایب امام جمعه ی منصوب و اقتدای امام منصوب به نایب خود، اشکال ندارد.

نماز عید فطر و عید قربان

نماز عید فطر و قربان و نماز جمعه در عصر غیبت

س 296. به نظر جناب عالی، نماز عید فطر و قربان و نماز جمعه، از کدام نوع از واجبات است؟

ج. در عصر حاضر نماز عید فطر و قربان واجب نیست، بلکه مستحب است؛ ولی نماز جمعه، واجب تخییری است.

کم و زیاد کردن قنوت های نماز عید

س 297. آیا کم و زیاد کردن قنوت های نماز عید باعث بطلان آن می شود؟

ج. اگر مراد از کم و زیاد نمودن، کوتاه یا طولانی خواندن قنوت ها است، این کار موجب بطلان نمی شود؛ و اگر مراد کم یا زیاد نمودن تعداد آن ها است، باید نماز را همان طور که در کتب فقهی بیان شده، به جا آورد.

اقامه نماز عید توسط ائمه ی جماعات

س 298. در گذشته معمول بود که هر امام جماعتی نماز عید فطر را در مسجد خودش اقامه می کرد، آیا در حال حاضر اقامه نماز عید فطر و قربان توسط ائمه ی جماعات جایز است؟

ج. جایز است نمایندگان ولی فقیه که از طرف وی مجاز در اقامه نماز عید هستند، و همچنین ائمه جمعه ی منصوب از طرف او، نماز عید را در عصر حاضر به صورت جماعت اقامه نمایند، ولی احوط این است که غیر آنان، آن را فرادی بخوانند؛ و به جماعت خواندن آن به قصد رجاء نه به قصد ورود، اشکال ندارد. بله، اگر مصلحت اقتضا کند که یک نماز عید در شهر برگزار شود، بهتر است که غیر از امام جمعه منصوب از طرف ولی فقیه، کسی متصدی اقامه آن نشود.

قضای نماز عید

س 299. آیا نماز عید فطر قضا دارد؟

ج. قضا ندارد.

اذان و اقامه برای نماز عید

س 300. آیا نماز عید فطر اقامه دارد؟

ج. اقامه ندارد.

س 301. اگر امام جماعت برای نماز عید فطر، اقامه به جا آورد، نماز او و سایر نمازگزاران چه حکمی دارد؟

ج. به صحت نماز عید امام جماعت و مأمومین، ضرری نمی رساند.

نماز مسافر

وجوب قصر نماز بر مسافر

س 302. آیا وجوب قصر بر مسافر، شامل همه نمازهای فریضه می شود، یا اختصاص به بعضی از آن ها دارد؟

ج. وجوب قصر فقط در خصوص نمازهای روزانه چهار رکعتی است که عبارت از نمازهای ظهر و عصر و عشا است و نماز صبح و مغرب قصر نمی شود.

شرایط وجوب قصر بر مسافر

س 303. شرایط وجوب قصر بر مسافر در نمازهای چهار رکعتی کدام است؟

ج. امور هشتگانه ذیل است:

۱. سفر او به مقدار مسافت شرعی باشد یعنی رفتن یا برگشتن و یا رفت و برگشت او روی هم هشت فرسخ شرعی باشد، مشروط به این که رفتن او کمتر از چهار فرسخ نباشد.
۲. از اول مسافرت قصد پیمودن هشت فرسخ را داشته باشد، بنا بر این اگر از ابتدا قصد پیمودن هشت فرسخ را نداشته و یا قصد پیمودن کمتر از آن را داشته باشد و بعد از رسیدن به مقصد تصمیم بگیرد به جایی برود که فاصله آن با مکان اول کمتر از مسافت شرعی است، ولی از منزل تا آن جا به اندازه مسافت شرعی است، باید نمازش را تمام بخواند.
۳. در بین راه از قصد خود مبنی بر پیمودن مسافت شرعی برنگردد، بنا بر این اگر در بین راه، پیش از رسیدن به چهار فرسخ از قصد خود برگردد یا مردد شود، حکم سفر بعد از آن بر او جاری نمی شود، هرچند نمازهایی که قبل از عدول از قصد خود به صورت شکسته خوانده، صحیح است.
۴. قصد قطع سفر در اثنای پیمودن مسافت شرعی با عبور از وطن خود یا جایی که می خواهد ده روز یا بیشتر در آن جا بماند، نداشته باشد.
۵. سفر از نظر شرعی برای او جایز باشد، بنا بر این اگر سفر معصیت و حرام باشد، اعم از این که خود سفر حرام باشد مثل فرار از جنگ یا هدف از سفر، کار حرامی باشد مثل سفر برای راهزنی، حکم سفر را ندارد و نماز تمام است.
۶. مسافر از کسانی که خانه بدوش هستند، نباشد مانند بعضی از صحرائشینان که محل زندگی ثابتی ندارند، بلکه در بیابان ها گردش می کنند و هر جا آب و علف و چراگاه پیدا کنند، می مانند.
۷. مسافرت را شغل خود قرار نداده باشد مانند باربر، راننده و ملوان و غیره و کسی که شغل او در سفر است، ملحق به اینهاست.

۸

به حدّ ترخّص برسد و منظور از حد ترخّص مکانی است که در آنجا اذان شهر شنیده نمی شود.

سفر معصیت

یقین به ارتکاب معصیت در سفر

س 304. اگر انسان بداند در سفری که می خواهد برود، مرتکب معاصی و محرمات خواهد شد، آیا نمازش شکسته است یا تمام؟

ج. مادامی که سفر او به خاطر ترک واجب یا فعل حرامی نباشد، نماز او مانند سایر مسافران شکسته است.

انجام گناه در بین سفر

س 305. کسی که بدون قصد معصیت مسافرت کند، ولی در بین راه برای ادامه و تکمیل سفر قصد ارتکاب معصیت نماید، آیا نمازش را باید تمام بخواند یا شکسته؟ آیا نمازهای شکسته ای که در طول راه خوانده، صحیح است یا خیر؟

ج. واجب است از زمانی که قصد استمرار سفر به خاطر معصیت کرده، نمازش را تمام بخواند و نمازهایی را که پس از تصمیم به ادامه سفر به قصد ارتکاب گناه، شکسته خوانده است، باید اعاده کند و تمام بخواند.

ترک نماز در سفر

س 306. سفر برای تفریح یا خرید مایحتاج زندگی با فرض فراهم نبودن مکانی برای نماز و مقدمات آن در مسافرت، چه حکمی دارد؟

ج. اگر بداند که در مسافرت مبتلا به ترک بعضی از واجبات نماز می شود، احوط این است که به آن سفر نرود، مگر آن که ترک آن برای او ضرر یا مشقت داشته باشد. در هر صورت جایز نیست نماز را در هیچ حالی ترک نماید.

نماز استیجاری

نیابت از شخص زنده برای نماز

س 307. من قادر بر خواندن نماز نیستم، آیا جایز است که شخصی به نیابت از من نماز بخواند؟ آیا فرقی بین این که نایب، طلب اجرت کند و یا طلب اجرت نکند، وجود دارد؟

ج. شخص مکلف تا زنده است باید نمازهای واجبش را خودش، به هر نحو که می تواند، انجام دهد؛ و نماز نایب چه با اجرت و چه بدون اجرت برای او مجزی نیست.

نماز استیجاری

س 308. کسی که نماز استیجاری می خواند:

۱. آیا گفتن اذان و اقامه و سلام های سه گانه و تسبیحات اربعه به طور کامل بر او واجب است؟
۲. اگر یک روز مثلاً نماز ظهر و عصر را بخواند و در روز بعد نمازهای پنجگانه را به طور کامل به جا آورد، آیا رعایت ترتیب لازم است؟
۳. آیا در نماز استیجاری، ذکر خصوصیات میّت شرط است یا خیر؟

ج. ذکر خصوصیات میّت لازم نیست، و رعایت ترتیب فقط بین نمازهای ظهر و عصر و مغرب و عشا شرط است، و هرگاه در عقد اجاره کیفیت خاصی بر اجیر شرط نشده باشد و کیفیت معهودی که اطلاق عقد اجاره به آن انصراف پیدا کند، هم وجود نداشته باشد، بر اجیر لازم است که نماز را با مستحباتی که انجام آن متعارف است بخواند، ولی واجب نیست که برای هر نمازی اذان بگوید.

نماز آیات

علت نماز آیات

س 309. نماز آیات چیست و علت شرعی وجوب آن کدام است؟

ج. نماز آیات دو رکعت است که هر رکعت آن پنج رکوع و دو سجده دارد و اسباب شرعی وجوب آن عبارت است از: کسوف خورشید و خسوف ماه، اگرچه مقدار کمی از آن ها گرفته شود؛ زلزله و هر حادثه غیرعادی که باعث ترس بیشتر مردم شود مانند بادهای سیاه یا سرخ و یا زرد که غیرعادی باشند؛ تاریکی شدید، فرو رفتن زمین و ریختن کوه، صیحه آسمانی و آتشی که گاهی در آسمان ظاهر می شود. در غیر از کسوف و خسوف و زلزله، باید آن حادثه موجب ترس و وحشت بیشتر مردم شود، و حادثه ای که ترس آور نباشد و یا موجب ترس و وحشت افراد نادری گردد، اعتبار ندارد.

کیفیت نماز آیات

س 310. نماز آیات چگونه باید خوانده شود؟

ج. به چند صورت می توان آن را بجا آورد:

صورت اول: بعد از نیت و تکبیرة الاحرام، حمد و سوره خوانده شود و به رکوع برود، سپس سر از رکوع برداشته و دوباره حمد و سوره را بخواند و به رکوع رود و باز سر از رکوع بردارد و حمد و سوره بخواند و به رکوع رود و سپس سر از رکوع بردارد و همین طور ادامه دهد تا یک رکعت پنج رکوعی که قبل از هر رکوعی حمد و سوره خوانده است انجام دهد، سپس به سجده رفته و دو سجده نماید و بعد برای رکعت دوم قیام کند و مانند رکعت اول انجام دهد و دو سجده را بجا آورد و بعد از آن تشهد بخواند و سلام دهد.

صورت دوم: بعد از نیت و تکبیرة الاحرام، حمد و یک آیه (البته احتساب بسم الله به عنوان یک آیه صحیح نیست) از سوره ای را قرائت کرده و رکوع کند، سپس سر از رکوع بردارد و آیه دیگری از آن سوره را بخواند و به رکوع رود، و بعد سر از رکوع برداشته و آیه دیگری از همان سوره را قرائت نماید و همین طور تا رکوع پنجم ادامه دهد تا سوره ای که پیش از هر رکوع، یک آیه از آن را قرائت کرده، قبل از رکوع آخر تمام شود. سپس رکوع پنجم را بجا آورد و به سجده رود، و پس از اتمام دو سجده، برای رکعت دوم قیام نماید و حمد و آیه ای از یک سوره را بخواند و به رکوع برود و همین طور مانند رکعت اول ادامه دهد تا تشهد بخواند و سلام دهد و چنانچه بخواهد برای هر رکوعی به یک آیه از سوره ای اکتفا کند، نباید سوره حمد را بیش از یک مرتبه در اول آن رکعت بخواند. البته هنگام تجزیه سوره، لازم نیست یک آیه کامل بخواند بلکه می تواند یک آیه (غیر از بسم الله) را نیز به دو قسمت تجزیه نماید.

صورت سوم: یکی از رکعت ها را به یکی از دو صورت و رکعت دیگر را به نحو دیگر بجا آورد.

صورت چهارم: سوره ای را که آیه ای از آن را در قیام پیش از رکوع اول خوانده، در قیام پیش از رکوع دوم یا سوم یا چهارم تکمیل نماید، که در این صورت واجب است بعد از سر برداشتن از رکوع، سوره حمد را در قیام بعدی اعاده نموده و یک سوره یا آیه ای از آن را اگر پیش از رکوع سوم یا چهارم است، قرائت کند، و

در این صورت واجب است که آن سوره را تا قبل از رکوع پنجم به آخر برساند.

س ۷۱۳. آیا وجوب نماز آیات اختصاص به کسانی دارد که در شهر وقوع حادثه هستند و یا شامل همه مکلفینی که از آن مطلع شده اند هرچند در آن شهر نباشند نیز می شود؟

ج. وجوب آن مختص کسانی است که در شهر وقوع حادثه هستند و کسی هم که در شهر متصل به شهری که حادثه در آن رخ داده، به طوری که مانند یک شهر محسوب شوند، زندگی می کند، حکم آن ها را دارد.

بیهوشی در هنگام زلزله

س 311. اگر شخصی هنگام وقوع زلزله بیهوش باشد و بعد از وقوع آن به هوش آید، آیا نماز آیات بر او واجب است؟

ج. اگر علم به وقوع زلزله پیدا نکند تا این که زمان متصل به وقت وقوع آن بگذرد، خواندن نماز آیات واجب نیست، اگرچه احتیاط آن است که به جا آورد.

پس لرزه ها بعد از وقوع زلزله

س 312. بعد از وقوع زلزله در منطقه ای، غالباً در مدت کمی ده ها پس لرزه رخ می دهد، حکم نماز آیات در این موارد چیست؟

ج. هر زلزله ای، چه شدید و چه خفیف، اگر زلزله مستقلی محسوب شود، نماز آیات جداگانه ای دارد.

عدم احساس زلزله های خفیف

س 313. اگر مرکز زلزله نگاری، وقوع لرزش های خفیف زمین را با ذکر تعداد آن در منطقه ای که ما زندگی می کنیم، اعلام نماید، ولی ما اصلاً آن ها را احساس نکنیم، آیا در این حالت نماز آیات بر ما واجب می شود یا خیر؟

ج. اگر به گونه ای است که کسی آن را احساس نمی کند و فقط با دستگاهها، قابل درک باشد، نماز آیات واجب نیست.

نوافل

آهسته یا بلند خواندن نوافل

س 314. آیا باید نمازهای نافله بلند خوانده شود یا آهسته؟

ج. مستحب است که نافله های روز، آهسته و نافله های شب، بلند خوانده شود.

نافله شب به صورت چهار رکعتی

س 315. آیا جایز است نماز شب را که دو رکعت دو رکعت خوانده می شود، به صورت دو نماز چهار رکعتی و یک دو رکعتی و یک نماز وتر خواند؟

ج. خواندن نماز شب به صورت نماز چهار رکعتی صحیح نیست.

ریا مبطل عبادت

س 316. آیا هنگام خواندن نماز شب، واجب است که کسی متوجه نماز شب خواندن ما نشود؟ آیا واجب است که آن را در تاریکی بخوانیم؟

ج. در تاریکی خواندن و مخفی کردن از دیگران شرط نیست، اما ریا هم در آن جایز نیست.

خواندن نافله ظهر و عصر، پس از ادای نماز ظهر و عصر

س 317. آیا خواندن نافله ظهر و عصر، پس از ادای نماز ظهر و عصر و در وقت نافله، باید به قصد قضا باشد و یا به قصد دیگری؟

ج. در این هنگام، احوط ادای آن به قصد قربة الی الله، بدون قصد ادا و قضا است.

کیفیت نماز شب

س 318. خواهشمندیم کیفیت نماز شب را به تفصیل برای ما بیان فرمایید.

ج. نماز شب یازده رکعت است، هشت رکعت آن که به صورت دو رکعتی دو رکعتی خوانده می شود، نماز شب نام دارد و دو رکعت آن نماز شفع است که مانند نماز صبح خوانده می شود، و یک رکعت هم نماز وتر نام دارد که در قنوت آن استغفار و دعا برای مؤمنین و طلب حاجات از خداوند مثنی به ترتیبی که در کتاب های ادعیه ذکر شده، مستحب است.

س 319. نماز شب به چه صورتی باید خوانده شود؟ یعنی کیفیت آن از جهت سوره و استغفار و دعا چگونه است؟

ج. در نماز شب سوره و استغفار و دعا به عنوان جزئیات شرط نیست، بلکه کافی است که در هر رکعت بعد از نیت و تکبیرة الاحرام، سوره حمد قرائت شود، و اگر خواست بعد از قرائت حمد یک سوره از سوره های قرآن را هم قرائت کند، و رکوع و سجود و ذکر آن ها و تشهد و سلام به جا آورد.

مسائل متفرقه نماز

بیدار کردن خانواده برای خواندن نماز صبح

س 320. چگونه باید افراد خانواده را برای خواندن نماز صبح بیدار نمود؟

ج. در این مورد کیفیت خاصی در رابطه با افراد خانواده وجود ندارد.

نماز و روزه ی افراد حسود

س 321. نماز و روزه کسانی که به گروه ها و طایفه های مختلفی منسوب هستند، و نسبت به هم بغض و حسد و حتی دشمنی بدون دلیل دارند، چه حکمی دارد؟

ج. برای مکلف، اظهار حسد و کینه و دشمنی با دیگران جایز نیست، ولی این امور باعث بطلان نماز و روزه نمی شود.

نماز خواندن در هنگام درگیری جنگ

س 322. اگر رزمنده ای در جبهه به علت شدت درگیری قادر بر قرائت فاتحه یا سجده و یا رکوع نباشد، چگونه باید نمازش را در آن جا بخواند؟

ج. باید به هر نحوی که برایش امکان دارد، نماز بخواند. اگر قادر بر انجام رکوع و سجده نیست، ایما و اشاره به جای رکوع و سجود کافی است.

سنّ آموزش احکام دینی به فرزندان

س 323. پدر و مادر به فرزندانشان در چه سنی احکام شرعی و عبادات را باید تعلیم دهند؟

ج. مستحبّ است که ولیّ اطفال، احکام شرعی و عبادات را پس از رسیدن آنان به سن تمیز، به ایشان یاد دهد.

وظیفه ی رانندگان اتوبوس نسبت به نماز مسافری

س 324. بعضی از رانندگان اتوبوس های مسافربری که بین شهرها رانندگی می کنند، به نماز مسافران اهمیتی نمی دهند، و به تقاضای آنان برای توقف اتوبوس جهت ادای نماز، توجهی نمی کنند، لذا گاهی نماز مسافرین قضا می شود. وظیفه ی رانندگان اتوبوس ها در این باره چیست؟ مسافران نسبت به نمازشان چه وظیفه ای دارند؟

ج. بر مسافران واجب است که در صورت خوف از فوت وقت نماز، از راننده بخواهند که اتوبوس را در مکان مناسبی متوقف نماید، و بر راننده اجابت درخواست آنان واجب است، و اگر به علت عذر مقبول و یا بدون دلیل از توقف اتوبوس خودداری کند، در این صورت تکلیف مسافران، اگر خوف فوت وقت داشته باشند، این است که نماز را در اتوبوس در همان حال حرکت بخوانند، و تا آن جا که امکان دارد جهت قبله، قیام، رکوع و سجود را رعایت کنند.

شرب خمر و نماز و روزه

س 326. آیا مقصود از این گفته که «شارب خمر تا چهل روز نماز و روزه اش نماز و روزه نیست»، این است که در این مدت بر او واجب نیست نماز بخواند؛ و

بعداً باید آن‌ها را قضا کند؟ یا این که مقصود جمع بین قضا و ادا است، و یا آن که قضای آن‌ها بر او واجب نیست، بلکه ادا کافی است، ولی ثواب آن از نمازهای دیگر کمتر است؟

ج. منظور این است که شرب خمر مانع از قبول نماز و روزه است، نه این که با شرب خمر، وجوب ادای نماز و روزه ساقط شود، و قضا واجب گردد، یا جمع بین ادا و قضا لازم شود.

ارشاد جاهل به حکم

س 327. اگر مشاهده کنم که شخصی بعضی از افعال نمازش را اشتباه انجام می‌دهد، وظیفه شرعی ام چیست؟

ج. در این مورد چیزی بر شما واجب نیست، مگر این که اشتباه ناشی از جهل او به آن حکم باشد، که در این صورت ارشاد و راهنمایی وی، واجب است.

مصافحه‌ی نمازگزاران بعد از اتمام نماز

س 328. نظر شریف جناب عالی درباره‌ی مصافحه‌ی نمازگزاران بعد از اتمام نماز چیست؟

قابل ذکر است که بعضی از علمای بزرگوار فرموده‌اند «راجع به این موضوع چیزی از ائمه (علیهم السلام) وارد نشده است»، لذا انگیزه‌ای برای انجام مصافحه وجود ندارد. ولی در عین حال مشاهده می‌کنیم که مصافحه، باعث افزایش دوستی و محبت بین نمازگزاران می‌شود.

ج. مصافحه بعد از سلام و فراغت از نماز اشکال ندارد؛ و به طور کلی مصافحه‌ی مؤمنین با هم، مستحب است.